



AVOCATUL POPORULUI PENTRU DREPTURILE COPILULUI

RAPORT TEMATIC

**EVALUAREA GRADULUI DE
FUNȚIONARE A SERVICIILOR
DE ASISTENȚĂ
PSIHOLOGICĂ ACORDATĂ
COPILOR SUPUȘI ABUZULUI**

CHIȘINĂU, 2022

AUTOR: Iuliana CUREA, expert, psiholog

COORDONATOR:

Maia BĂNĂRESCU, Avocat al Poporului pentru drepturile copilului

A CONTRIBUIT:

Tamara TENTIUC, șefa Direcției Drepturile Copilului a Oficiului
Avocatului Poporului

CUPRINS

Lista abrevierilor

Sumar

CAPITOLUL I. Reglementări și noțiuni conceptuale

1.1 Cadrul legal național privind asistența copiilor victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului.

1.2. Abuzul față de copii. Noțiuni generale și consecințe asupra dezvoltării copilului

1.3. Serviciile de asistență psihologică pentru copiii victime a violenței, neglijării, exploatării și traficului.

CAPITOLUL II. Practici actuale de acordare a serviciilor de asistență psihologică copiilor victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului. Profilul prestatorilor de servicii.

2.1. Serviciile psihologice în cadrul instituțiilor de învățământ.

2.1.1. Instituțiile de educație timpurie, învățământ primar, gimnazial și liceal.

2.1.2. Serviciile de asistență psiho-pedagogică.

2.2. Serviciile psihologice instituțiile din domeniul asistenței sociale.

2.3. Serviciile de asistență psihologică oferite de instituțiile medicale.

2.4. Serviciile de asistență psihologică existente în instituțiile de drept.

2.5 Asistența psihologică a copiilor victime a violenței, neglijării, exploatării și traficului în sectorul neguvernamental.

CAPITOLUL III. Concluzii și recomandări privind dezvoltare a serviciilor psihologice pentru copiii victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului

3.1. Concluzii

3.2. Recomandări

Anexe

LISTA DE ABREVIERI

MEC	Ministerul Educației și Cercetării
MS	Ministerul Sănătății,
MMPS	Muncii și Protecției Sociale
MAI	Ministerul Afacerilor Interne
ANP	Administrația Națională a Penitenciarelor
CRAP	Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică
ONG	Organizație non-guvernamentală
ONU	Organizația Națiunilor Unite
DASPF	Direcția asistență social și protecție a familiei
SAP	Serviciul asistență psihopedagogică
CSPT	Centrul de sănătate prietenos tinerilor
CSM	Centru de sănătate mintală
CNPAC	Centru Național de Prevenire a Abuzului față de Copii
APL	Administrația Publică Locală

SUMAR

Acest Raport a fost elaborat urmare a evaluării gradului de funcționare a serviciilor psihologice acordate copiilor supuși violenței, neglijării, exploatării și traficului în cadrul instituțiilor de învățământ, în instituțiile din cadrul organelor de drept, instituțiile de protecție socială a drepturilor copilului și instituțiile medicale, realizat la solicitarea Avocatului Poporului pentru drepturile copilului.

Studiul a fost realizat în a doua jumătate a anului 2021, de către expertul Iuliana Curea, la solicitarea Avocatului Poporului pentru drepturile copilului. Conform termenilor de referință, evaluatorul a analizat cadrul normativ și conceptual de organizare al serviciilor evaluate, dar și aspecte le legate de funcționalitatea acestor servicii (volumul de muncă, condițiile, pregătirea specialiștilor psihologi ce activează în domeniul educației, asistenței sociale, instituțiilor medicale și celor de drept). Procesul de colectare a datelor a constat din interviuri realizate la distanță cu reprezentanții instituțiilor implicate, aplicarea peste 70 chestionare pentru profesioniștii ce oferă servicii de asistență psihologică copiilor, dar și colectarea informațiilor și datelor statistice publice și solicitate expres.

Conținutul raportului oferă o analiză a cadrului legal ce reglementează serviciile de asistență psihologică pentru copiii victime a violenței, neglijării, exploatării și traficului, precum și reflectă părerile specialiștilor cu referire la funcționarea serviciilor de asistență psihologică, care au menționat atât problemele și dificultățile cu care se confruntă în realizarea sarcinilor pe care le au, dar și propuneri pentru dezvoltarea acestor servicii.

Raportul constată că, instituțiile guvernamentale depun eforturi pentru a asigura servicii de asistență psihologică de calitate pentru copiii victime a abuzului. Totodată studiul constată că, la nivel normativ nu există încă o lege ce reglementează formele de organizare a activității psihologului și serviciilor de asistență psihologică, iar la nivel de implementare, serviciile psihologice nu sunt distribuite în mod uniform la nivel național și multe dintre acestea depind mai degrabă din susținerea donatorilor și/sau de autoritățile locale și respectiv de bugetele locale, și practic nu se bazează pe evaluarea necesităților.

Studiul formulează recomandări pentru dezvoltarea serviciilor psihologice oferite copiilor victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului.

CAPITOLUL I. REGLEMENTĂRI ȘI NOȚIUNI CONCEPTUALE

Lumea este un loc periculos nu doar din cauza celor ce fac rău, ci și din celor ce privesc și nu fac nimic. (Albert Einstein)

Protecția drepturilor și libertăților copilului în orice circumstanțe este considerată primordială, iar statul este obligat să asigure la nivel național un cadru juridic adecvat prin care să se reglementeze drepturile copilului, existența unor mecanisme de protecție eficiente și eficace transpunerea practică a garanțiilor în conformitate cu exigențele în domeniu.

Problematica abuzului, neglijării, exploatării și traficului copiilor este subiectul discuțiilor nu doar profesioniștilor din domeniul drepturilor omului, ci și profesioniștilor din domeniile de drept, sănătate, educație și în special domeniul de protecție socială. La momentul actual, la nivel național, au fost elaborate reglementări și implementate proceduri pentru îmbunătățirea sistemului de protecție a drepturilor copilului, implicând în acest sistem actori de la toate nivelele, la bază fiind cooperarea interinstituțională, ce oferă posibilitatea de a furniza servicii de calitate, acționând, astfel, în interesul superior al copilului¹.

Ratificând instrumente internaționale cu privire la drepturile copiilor², statul și-a asumat responsabilitatea pentru elaborarea de politici, crearea cadrului instituțional și folosirea unor mecanisme eficiente de protecție a diferitor categorii de copii, precum și prestarea unor servicii calitative încât acestea să răspundă necesităților copilului și să asigure creșterea nivelului bunăstării lui.

În acest sens, cele mai des întâlnite servicii pentru copiii victime a violenței, neglijării, exploatării și traficului sunt cele ce asigură: asistența medicală, asistența juridică, asistența psihologică, serviciile educaționale și cele de asistență socială.

În conformitate cu art.20 al Legii 140 din 14.06.2013, privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, atât angajații autorităților publice centrale, teritoriale cât și locale ce activează în domeniile asistenței sociale, educației, ocrotirii sănătății, organelor de drept sunt parte a unui mecanism intersectorial de cooperare privind asistența copiilor în situații de risc. Astfel, sistemul de protecție a copilului în Republica Moldova include autorități publice de la toate nivelele (I,II, centrale) precum și organizații neguvernamentale ce asigură prevenirea și protecția copilului în situații de risc dezvoltând și oferind servicii specializate de asistență.

Pentru descrierea procedurilor de lucru și responsabilităților tuturor actorilor vizați a fost elaborată *Instrucțiunea privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea,*

¹ Art.3, Convenția ONU cu privire la drepturile copilului.

² Convenția Națiunilor Unite cu privire la Drepturile Copilului (adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. la 20 noiembrie 1989); Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (adoptată la 04 noiembrie 1950, ETS nr. 5); Convenția Europeană pentru Exercițarea Drepturilor Copiilor (adoptată la 25 ianuarie 1996, ETS nr. 160); Convenția Consiliului Europei pentru Protecția Copiilor contra Exploatării Sexuale și Abuzului Sexual (adoptată la 25 octombrie 2007, ETS Nr. 201).

*evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului*³, ce reprezintă un instrument metodologic pentru profesioniștii responsabili de protecția copiilor (personal medical, asistenți sociali, cadre didactice, psihologi, polițiști, autorități tutelare, etc) în identificarea, referirea, asistența copiilor în situații de risc și a celor care au fost supuși abuzului.

Reglementările cu privire la intervenția actorilor instituționali în cazul copiilor victime a violenței, neglijării, exploatării și traficului evidențiază proceduri ce se referă la activitatea serviciilor psihologice/specialiștilor psihologi și pot fi distinse în două servicii separate: evaluarea psihologică și consilierea psihologică/psihoterapia. În special, evaluarea psihologică constituie un instrument al examinării specializate, ce în conformitate pct.22 al HG 270 din 08.04.2014, prevede că autoritatea tutelară poate solicita un raport de evaluare psihologică ce poate fi utilizat ca fiind un suport în elaborarea planului individualizat de asistență, precum și prezentat la etapa de urmărire penală sau cercetare judecătorească.

Astfel, evaluarea psihologică a copilului victimă a abuzului este un demers profesional realizat de către un psiholog competent, recunoscut și atestat în domeniu, la cererea organelor competente (autoritatea tutelară, inspectoratul de poliție, procuratura, instanța de judecată, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului), finalizat printr-un raport, care conține opiniile de specialitate ale psihologului cu privire la una sau mai multe aspecte de ordin psihologic relevante în examinarea și soluționarea cazurilor de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului.⁴

Cadrul legal descrie și aspecte ce țin de reabilitarea copiilor victime a abuzului, asigurând desfășurarea activităților de consiliere în vederea reabilitării psihologice și psihosociale a copiilor victime ale violenței în familie și respectând dreptul victimei la asistență pentru recuperare fizică, *psihologică* și socială prin acțiuni speciale medicale, *psihologice*, juridice și sociale.⁵

La fel, consilierea psihologică este unul din serviciile de reabilitare acordate victimelor infracțiunilor⁶. Legislația prevede oferirea acestui serviciu din contul statului pentru victimele infracțiunilor: art.151 (vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății), art. 165 (traficul de ființe umane), art. 168 (munca forțată, în cazul în care infracțiunea este săvârșită asupra unui minor), art. 171–175 (infracțiuni privind viața sexuală), art. 201¹ (violența în familie), art. 206 (traficul de copii), art. 208¹ (pornografia infantilă), art. 208² (recurgerea la prostituția practică de un copil), fapte ce descriu forme de violență, neglijare, exploatare și trafic a copilului. În cazul copiilor acest serviciu este acordat pe o perioadă de șase luni, fie de

³ Hotărârea Guvernului R.Moldova nr. 270 din 08.04.2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului.

Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=18619&lang=ro

⁴ Metodologia de evaluare psihologică și elaborare a Raportului de evaluare psihologică în cazurile de violență, neglijare, exploatare și trafic a a copilului

Disponibil: http://cnpac.org.md/uploaded/Publicatii/PDF/publicatii/Metodologia_EvRapPsi.pdf

⁵ Legea 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie

Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122068&lang=ro

⁶ Legea nr. 137 din 29.07.2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor

Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110484&lang=ro#

psihologii din cadrul subdiviziunilor teritoriale de asistență socială, fie de organizațiilor necomerciale sau persoane juridice ce activează în domeniul reabilitării victimelor infracțiunii și care au fost cooptate în acest scop de către autoritățile publice locale sau de către Ministerul Sănătății și Ministerul Muncii și Protecției Sociale. În conformitate cu art.5 al.2 Legii nr. 137 din 29.07.2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor, organizațiile necomerciale ce activează în domeniul reabilitării victimelor infracțiunilor beneficiază de sprijinul material și financiar al statului. Acestea urmează a fi scutite parțial de plata unor impozite în conformitate cu legislația fiscală și cu legislația cu privire la asociațiile obștești.

În acest sens, pentru a identifica un număr aproximativ de beneficiari ai acestor servicii urmează să analizăm care sunt datele cu referire la victimele infracțiunilor ce cad sub incidența Legii nr. 137 din 29.07.2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor. Conform Raportului de activitate a Procuraturii pentru anul 2020⁷, au fost pornite 509 cauze penale privind 558 copii - victime ai infracțiunilor. Analizând datele pentru perioada 2016-2010, cifra medie a copiilor victime a infracțiunilor este de 1140.

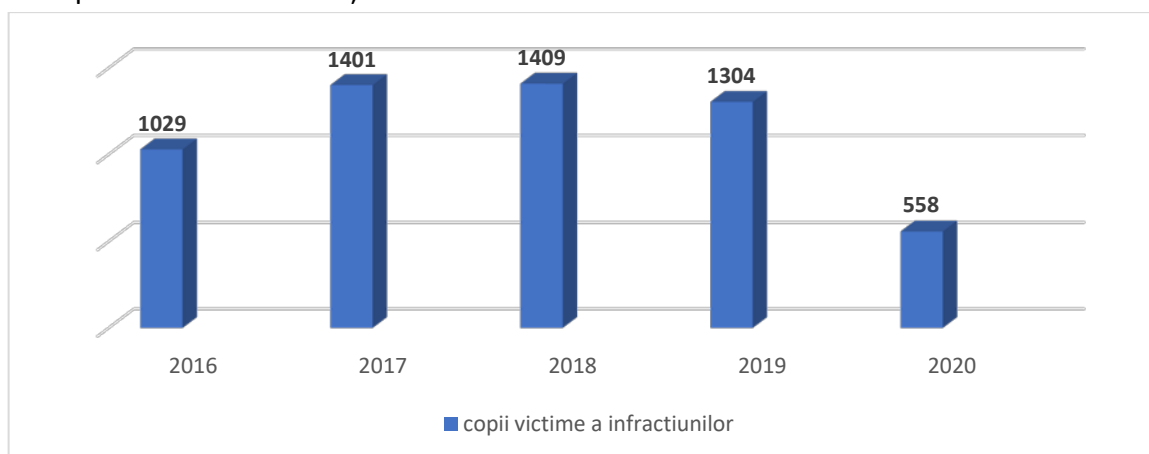


Figura nr.1. Date cu referire la numărul copiilor victime ale infracțiunilor 2016-2020

Chiar dacă numărul cazurilor în care copii au fost victime ale infracțiunilor cu caracter sexual și infracțiunilor contra vieții și sănătății este în scădere comparativ cu anii anteriori: 212 copii au devenit victime ale infracțiunilor cu caracter sexual, dintre care în 69 cazuri copii au fost abuzați în familie (de către părinți biologici – 16, concubin – 14, alte rude – 39) și 35 copii au devenit victime a infracțiunilor contra vieții și sănătății, media pentru perioada 2016-2020 este de 298.

Cu referire la fenomenul neglijării, în baza art.201² Cod penal, 194 copii au fost scoși din familie și plasați în diverse forme de protecție. Totodată, pentru responsabilizarea persoanelor, în obligația cărora intră îngrijirea și educația copilului, în perioada vizată au fost pornite 1881 proceduri contravenționale în temeiul art.63 Cod contravențional.

Situația copiilor victime ale exploatării și traficului la fel este în descreștere, fiind identificate 23 victime copii (20 copii în scop de exploatare sexuală, 2 copii în scop de exploatare prin muncă și 1 copil pentru cerșit), comparativ cu perioada analogică a anului 2019 – 106 victime identificate. Media pentru perioada 2016-2020 este de 55 copii victime.

⁷<http://procuratura.md/file/Raport%20de%20activitate%20a%20Procuraturii%20Republicii%20Moldova%20pentru%20anul%202020.pdf>

Datele statistice oferă posibilitatea de a organiza eficient serviciile de reabilitare, astfel, chiar dacă anul 2020 a fost în descreștere, la baza creării serviciilor trebuie să existe o analiză comprehensivă a datelor, astfel încât să asigure asistență atât cantitativ cât și calitativ, respectând standardele și metodologiile de activitate.

În scopul elaborării cadrului normativ secundar privind reabilitarea victimelor infracțiunilor pe parcursul anilor 2019-2020 a fost supus consultărilor publice *Programul de creare și dezvoltare a Mecanismului național de referire pentru protecția și asistența victimelor infracțiunilor pe anii 2020–2025 și a Planului de acțiuni pe anii 2020-2023*, elaborat în temeiul Legii cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor nr. 137/2016, în vederea realizării în practică a drepturilor victimelor infracțiunilor, în baza interacțiunii intersectoriale și interdepartamentale. Programul își propune dezvoltarea cadrului metodologic pentru oferirea serviciilor de consiliere psihologică pentru victimele infracțiunilor, cadru elaborat de către organul local de asistență socială precum și pilotarea serviciului de consiliere psihologică la nivel local.

Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei pentru protecția copilului (Planul de acțiuni 2014-2020) abordează mai multe subiecte importante, inclusiv dezvoltarea serviciilor pentru copiii și familiile vulnerabile, dezvoltarea cadrului normativ și a resurselor umane necesare în cadrul sistemului de protecție a drepturilor copiilor. În special, Planul de acțiuni vizează: crearea de servicii variate, inclusiv servicii psihosociale pentru familii și copiii victime ale abuzurilor și neglijării, centre maternale pentru mame și copiii acestora, precum și centre de asistență medicală prietenoase tinerilor, care să fie coordonate la nivel local sau regional, precum și servicii de recuperare pentru copiii victime ale violenței, traficului de persoane și exploatării.⁸

Reglementări cu referire la oferirea serviciilor de asistență psihologică a victimelor traficului sunt expres stipulate în Legea nr. 241/2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane⁹, servicii, cel mai des, oferite în cadrul Centrului de asistență și protecție a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane¹⁰, care este o instituție publică de specializare înaltă din subordinea Ministerului Muncii și Protecției Sociale, care oferă intervenție în cazuri de criză persoanelor identificate în calitate de victime ale traficului de ființe umane.

Atât evaluarea psihologică, cât și asistența psihologică în criză sunt servicii ce urmează a fi realizate în cadrul Centrelor regionale de asistență integrată a copiilor victime/martori ai infracțiunilor după modelul Barnahus, serviciu nou ce întrunește standardele internaționale în domeniu, recomandat de Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului. Scopul creării acestor Centre este prevenirea revictimizării și retraumatizării copilului în procesul de colectare a

⁸ Raportul privind Evaluarea Hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului și a Hotărârii Guvernului pentru aprobarea Instrucțiunii cu privire la mecanismul de cooperare intersectorială pentru prevenirea primară a riscurilor privind bunăstarea copilului, M. A. Kostopoulou, 2020;

⁹ Art.17 și art.20 Legea nr. 241/2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane

Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=107319&lang=ro#

¹⁰ <https://www.cap.md/>

probelor în cauzele penale, prin oferirea unei abordări multidisciplinare¹¹ asigurând asistență juridică, medicală, psihologică și socială, copilului și familiei acestuia, în cadrul unei singure instituții. Beneficiarii acestor servicii sunt copii victime/martori ai infracțiunilor cu caracter sexual, privind traficul de copii sau violența în familie, contra vieții și/sau sănătății, precum și victime/martori ai contravenției de violență în familie. În 2019 Guvernul a aprobat Regulamentul cadru de organizare și funcționare a acestor Centre și standardele de calitate, iar prima instituție va fi deschisă în municipiul Bălți¹².

Analizând cadrul normativ trebuie să menționăm faptul că, de multe ori reglementările privind serviciile de asistență psihologică sunt descrise vag, nu sunt explicate, în special cele de consiliere psihologică introduse în prevederile Legii nr.137 din 29.07.2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor. Desigur, în cazul în care ar exista o bază normativă cu referire la activitatea psihologului și serviciile psihologice, imaginea serviciilor de asistență psihologică ar fi mult mai clară, iar prevederile cu referire la semnificații, principii de activitate, cerințe față de specialiști etc. s-ar regăsi într-o bază normativă ce ar descrie activitatea psihologului. Încercări în acest sens au fost realizate în anii 2018 și 2020¹³, când au fost propuse proiectele Legii cu privire la exercitarea profesiei de psiholog, de către deputații Parlamentului, însă, în ambele cazuri, acestea nu au ajuns să fie adoptate. La moment, este creat un grup de lucru privind elaborarea unui nou Proiect de Lege despre exercitarea profesiei de psiholog.

1.2. Abuzul față de copii. Noțiuni generale și consecințe asupra dezvoltării copilului.

În acest subcapitol vom prezenta noțiunile cu referire la abuzul față de copii, precum și consecințele abuzului asupra dezvoltării fizice și psihice a copilului. Este important să analizăm ce consecințe va avea abuzul asupra dezvoltării copilului și asupra calității vieții lui de adult. Copilul de astăzi este adultul de mâine, modul în care se va dezvolta și va deveni corelează cu bunăstarea și prosperitatea comunității în care el trăiește, or statul își dorește să aibă o societate sănătoasă, aptă de muncă ce va putea dezvolta și îmbunătăți nivelul de trai.

Abuzul de orice fel și neglijarea pot modifica grav structura personalității copilului, iar dacă nu sunt depistate și tratate corespunzător, pot avea repercusiuni majore în timp, însoțind subiectul de-a lungul întregii vieți¹⁴. Semnele și simptomele ce apar după situația de abuz depind de mai mulți indici: tipul de abuz, vârsta copilului în momentul în care a suportat abuzul, nivelul de comprehensiune al victimei, suportul post-abuz pe care îl primește de la rețeaua

¹¹ Linii directe pentru Justiția prietenoasă copiilor aprobat de Comitetul de miniștri ai Consiliului European, 2010

¹² Hotărârea Guvernului nr.708/2019 din 27.12.2019 pentru aprobarea Regulamentului cadru cu privire la organizarea și funcționarea Centrului regional de asistență integrată pentru copiii victime/martori ai infracțiunilor și Standardelor de calitate

Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119740&lang=ro

¹³ Proiectul Legii cu privire la exercitarea profesiei de psiholog, înregistrat la 10.12.2020 Disponibil:

<https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/5360/language/ro-RO/Default.aspx>

¹⁴ Salvați Copiii. Ghid de bune practici pentru prevenirea abuzului asupra copilului, București, 2003.

socială, caracteristicile personale ale victimei (vulnerabilitate, rezistență la stres), caracteristicile abuzului.¹⁵

Orice eveniment de natură abuzivă, mai ales dacă a fost trăit devreme și în mod repetat în relațiile de îngrijire primară, reduce sentimentul de siguranță și stabilitate, produce traume psihice/interpersonale, care afectează și dăunează principalelor funcții de dezvoltare, provoacă lipsuri severe de putere și de control personal și distorsionează semnificativ imaginea de sine și a lumii înconjurătoare.

Potrivit Hotărîrii de Guvern nr.270 din 2014 violență împotriva copilului presupune orice forme de rele tratamente aplicate de către părinți/reprezentanții legali/persoana în grija căreia se află copilul sau de către orice altă persoană, care produc vătămare actuală sau potențială asupra sănătății acestuia și îi pun în pericol viața, dezvoltarea, demnitatea sau moralitatea. Violența poate fi exprimată în diferite forme:

1. Violență fizică - vătămare intenționată a integrității corporale ori a sănătății prin lovire, îmbrâncire, trântire, tragere de păr, înțepare, tăiere, ardere, strangulare, mușcare, în orice formă și de orice intensitate, prin otrăvire, intoxicare, alte acțiuni cu efect similar.

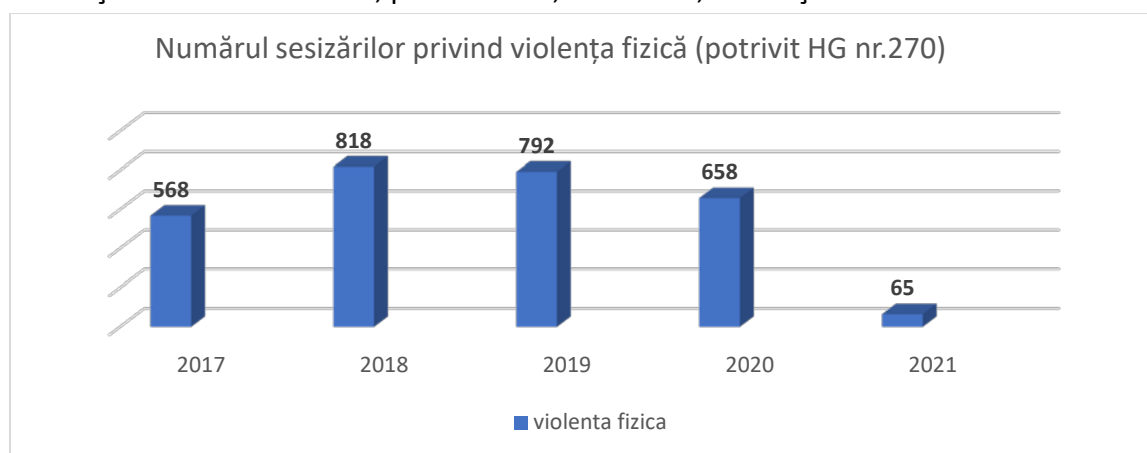


Figura nr.2 Numărul sesizărilor privind violența fizică 2016-2021 (date oferite de MMPS)

Cele mai recente studii în domeniul neurologic și utilizarea instrumentele avansate au evidențiat corelațiile dintre patologii neurologice, întârzierile severe de dezvoltare și abuz. În urma studiilor realizate s-a observat că abuzul la o vârstă fragedă influențează asupra dezvoltării fizice și psihice a copilului: la nivelul sistemului nervos central fiind observată o încetinire a dezvoltării emisferei stângi ce duce la riscul crescut de depresie, subdezvoltarea hipocampului ce crește riscul de tulburări disociative și deficiențe ale memoriei, o reducere a conectivității creierului, precum și schimbări la nivelul sistemului endocrin fiind detectate modificări ale nivelului de cortizol și ale sistemului imunitar.

Frecvent, copilul care a trăit experiența abuzului fizic pe perioade lungi, consideră violența o modalitate de exprimare a sentimentelor, dar și de soluționare a conflictelor cu semenii și alte persoane, iar în calitate de adult, poate deveni vulnerabil și incapabil să manifeste înțelegere față de nevoile altora, precum și să provoace durere și suferință.

¹⁵ Tulburări emoționale la copiii aflați în situație de abuz și neglijare, A. Velianovici, Chișinău 2015;

Sindromul de stres post traumatic (PDST) se întâlnește la copiii expuși abuzului, în special la copiii expuși la experiențe de violență în cadrul familiei, când trauma este continuă și cronică ceea ce afectează grav dezvoltarea copilului. În ceea ce privește consecințele pe termen lung, există corelația dintre a fi expus la situații de violență și stiluri de viață problematice (consum de substanțe, probleme comportamentale și sexuale), precum și o mai mare risc de boli somatice la vârsta adultă (boli hepatice, boli coronariene și boli autoimune).

2. Violență psihologică vizează impunerea voinței sau a controlului personal, provocarea stărilor de tensiune și de suferință psihică prin ofense, luare în derâdere, înjurare, insultare, poreclire, șantajare, distrugere demonstrativă a obiectelor, prin amenințări verbale, prin afișare ostentativă a armelor sau prin lovire a animalelor domestice; impunere a izolării prin detenție, inclusiv în locuința familială; izolare de familie, de comunitate, de prieteni; interzicere a realizării profesionale, interzicere a frecventării instituției de învățământ; deposedare de acte de identitate; privare intenționată de acces la informație; alte acțiuni cu efect similar.¹⁶



Figura nr.3 Numărul sesizărilor privind violența psihologică 2016-2021 (date oferite de MMPS)

Câteva din consecințele violenței psihologice sunt: întârzierea în dezvoltarea maturizării emoționale și a capacității de înțelegere a stărilor emoționale ale altora, anxietate de separare sau de anticipare, inclusiv la vârsta adultă. Foarte des pot fi întâlnite: fuga de acasă, actele antisociale, dificultăți de adaptare durabile într-un mediu nou (familie adoptivă, grădiniță, școală), lipsă de inițiativă, de creativitate, de independență.

3. Abuz sexual - orice violență cu caracter sexual sau orice conduită sexuală ilegală, hărțuirea sexuală; orice conduită sexuală nedorită, impusă; obligarea practicării prostituției; orice comportament sexual ilegal în raport cu copilul, inclusiv prin mângâieri, sărutări, pozare a copilului și prin alte atingeri nedorite cu tentă sexuală; alte acțiuni cu efect similar¹⁷;

¹⁶ HG nr. 270 din 08.04.2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului

¹⁷ HG nr. 270 din 08.04.2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului

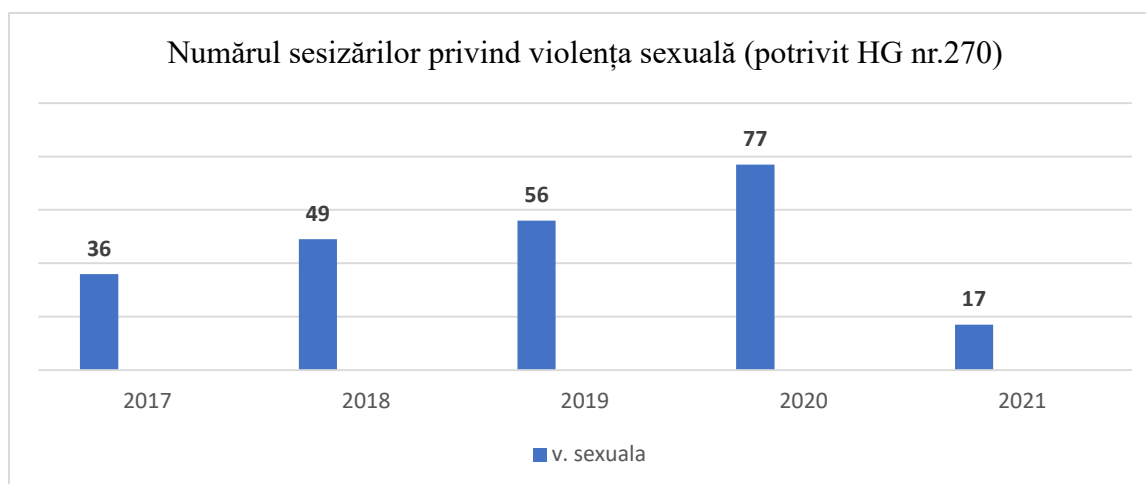


Figura nr.4 Numărul sesizărilor privind violența sexuală 2016-2021 (date oferite de MMPS)

Abuzul sexual în copilărie determină multiple consecințe: diminuarea respectului de sine, depresie, sentimentul de stigmatizare și neputință, precum și tendința de izolare, persistă comportament hipersexualizat, preocupare anxioasă și incapacitatea de a construi relații intime durabile, interiorizarea comportamentului de victimă în alegerea unui partener de viață, probleme în relațiile sexuale, lipsa plăcerii în relațiile sexuale, prezența unor dureri neîntemeiate fiziologic, frigiditatea, lipsa orgasmului, comportament rebel în calitate de mecanism de autoapărare pe care îl dezvoltă, foarte des sunt întâlnite: agresivitatea, frica, neîncrederea în oameni, probleme de sănătate, abuz sexual repetat, tentative de suicid, transmiterea comportamentului de victimă, inclusiv, propriilor copii, practicarea prostituției, frica de a deveni mame etc. Victimele abuzului sexual care ajung în atenția psihologilor din sistemul de servicii, mai frecvent, constată un comportament sexual riscant (relații sexuale precoce, schimbarea partenerilor, mulți parteneri, relații sexuale în grup, prostituție, situații de exploatare sexuală etc.), consecință a abuzului sexual din copilărie.¹⁸ Afecțiunile psihice se pot manifesta prin probleme de somn, lipsa poftei de mâncare, anorexie sau bulimie.

4. Neglijare - omisiunea sau ignorarea voluntară sau involuntară a responsabilităților privind creșterea și educarea copilului, fapt care pune în pericol dezvoltarea lui fizică, mintală, spirituală, morală sau socială, integritatea lui corporală, sănătatea lui fizică sau psihică¹⁹.

Un copil care a fost supus neglijării poate dezvolta ulterior: tulburări de atenție, un prag prea scăzut sau, dimpotrivă, prea ridicat de toleranță a frustrărilor, lipsă de inițiativă sau curiozitate, frecvent, „așteaptă” să i se dea indicații, își imaginează cu dificultate viitorul sau are dificultăți majore în planificare propriului program, acuză frecvent dureri și probleme de sănătate nejustificate (cefalee, grețuri, vărsături, dureri abdominale). Lipsa suportului afectiv generează dezorganizare emoțională, sensibilitate excesivă, dependențe, anxietate, agresivitate, iritabilitate, sentimental de vinovăție.

¹⁸ Studiu Corelația abuzului sexual în copilărie și comportamentul sexual riscant ulterior, CNPAC 2016

¹⁹ HG nr. 270 din 08.04.2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului;

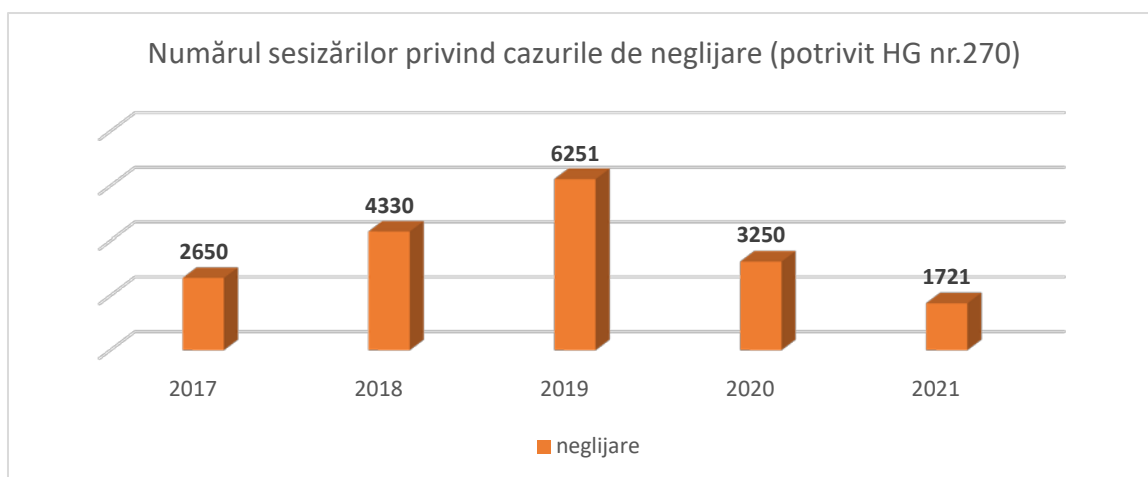


Figura nr.5 Numărul sesizărilor privind violența psihologică 2016-2021 (date oferite de MMPS)

Cel mai des în plan social copilul va avea dificultăți de adaptare, ar putea avea încercări de a-și suplini nevoile nesatisfăcute prin fapte antisociale, cu consum de droguri, fugă de acasă, absenteism, însușire deficitară a normelor etico-morale.

5. Exploatare - munca ce prin natura sa sau prin condițiile în care se exercită este susceptibilă de a dăuna sănătății, securității sau moralității copilului²⁰.

Exploatarea prin muncă a copilului pune în primejdie moralitatea, securitatea și sănătatea copilului. Cele mai grave consecințe ale exploatării prin muncă sunt de natură fizică - surmenaj fizic, malnutriție, boli somatice; psiho-socială - inadaptare sau abandon școlar, analfabetism, anxietate, imagine de sine scăzută, marginalizare; și comportamentală – comportamente autodistructive, umilință, vagabondaj, fuga de acasă, izolare, simptome nevrotice (enureză, insomnia, coșmaruri).

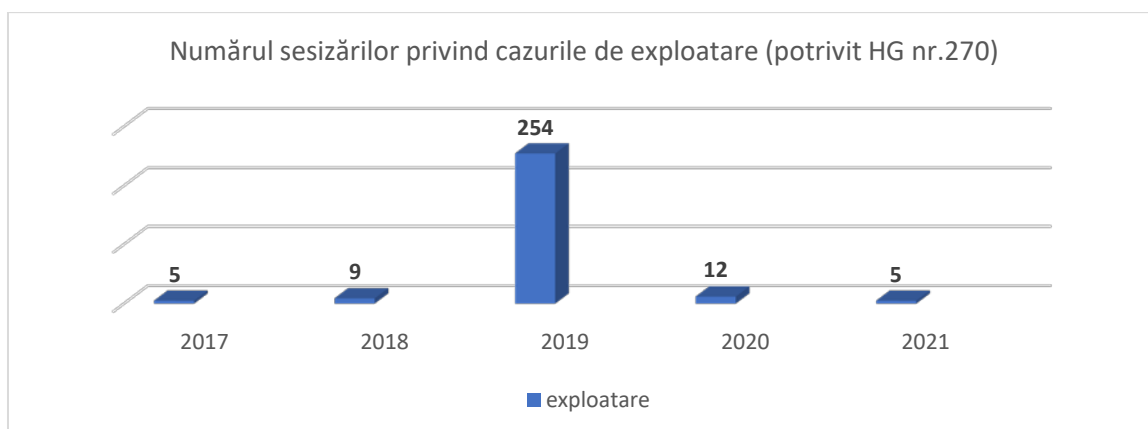


Figura nr.6 Numărul sesizărilor privind cazuri de exploatare 2016-2021 (date oferite de MMPS)

²⁰ HG nr. 270 din 08.04.2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului

6. Trafic - recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unui copil în scop de exploatare, chiar dacă aceste acțiuni nu se realizează cu aplicarea vreunui din mijloacele de constrângere, prin răpire, fraudă, înșelăciune, abuz de putere sau de situație de vulnerabilitate ori prin darea sau primirea de bani ori de beneficii de orice gen pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane, în scopul exploatării acesteia.

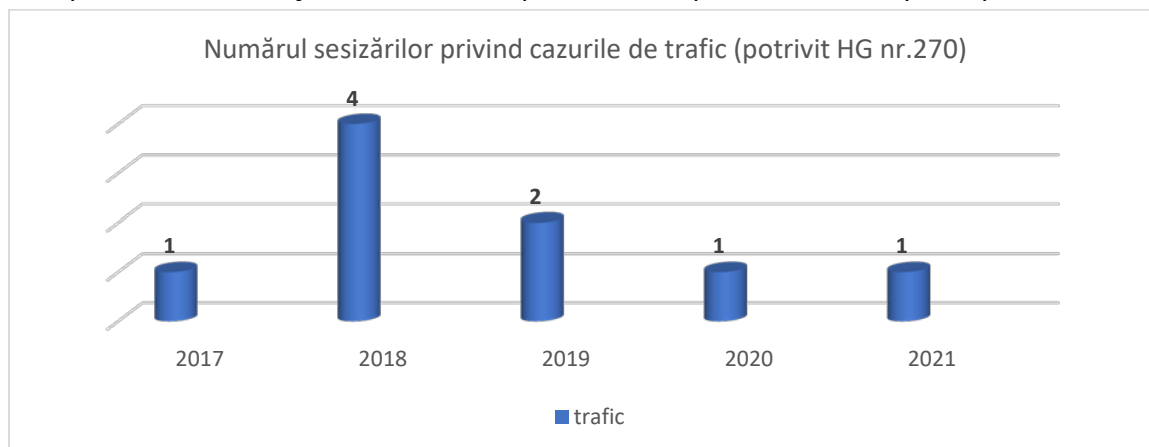


Figura nr.7 Numărul sesizărilor privind cazuri de exploatare 2016-2021 (date oferite de MMPS)

În virtutea vârstei vulnerabile copiii sunt mai afectați de stresul post-traumatic și de cele mai multe ori vor acuza instabilitate emoțională, frică, anxietate, atacuri de panică, migrene, insomnii, comportamente autodistructive, abuz de substanțe, agresivitate și neîncredere în ceilalți.

Sintetizând simptomele întâlnite frecvent la copiii supuși abuzului/neglijării/exploatării studiile evidențiază: probleme de atașament – izolare socială, probleme de limită, lipsa încrederii în cei din jur, dificultăți de relaționare; probleme la nivel biologic – probleme de dezvoltare senzoriomotorie, coordonare și echilibru, hipersensibilitate la contacte fizice, somatizare; tuburări afective – control emoțional slab, dificultăți de comunicare a propriilor nevoi, în descrierea emoțiilor și stării interne; tulburări de comportament – agresivitate, comportament auto-distructiv, tulburări de somn, tulburări alimentare, abuz de substanțe, reconstruirea trecutului traumei; tulburări cognitive – dificultăți în menținerea atenției, dificultăți de concentrare și îndeplinire a sarcinilor, dificultăți de învățare, panificare și anticipare; probleme privind imaginea de sine – tulburări de imagine corporală, stimă de sine scăzută, rușine și vinovăție.²¹

Este necesar să reiterăm că protecția și îngrijirea sunt tot atât esențiale pentru a reduce daunele, cât și pentru a depăși consecințele traumei, prin urmare, oferirea serviciilor de asistență și reabilitare a copiilor victime ale violenței, exploatării și traficului necesită atenție sporită, iar dezvoltarea acestora devine o prioritate pentru instituțiile statului.

Cu cât intervenția specialiștilor este realizată mai devreme, cu atât mai puține probleme de sănătate mintală vor apărea la vârsta adultă, iar tratamentul și implicarea în cazul anumitor consecințe apărute în urma abuzului, vor fi mai puțin costisitoare pentru întreaga societate. În

²¹ Perspective psihosociale ale abuzului și neglijării copilului, V.Olărescu, 2015;

acest sens, reabilitarea și oferirea serviciilor specializate copiilor victime a violenței, exploatării și traficului rămâne prioritate pentru instituțiile responsabile de elaborarea și implementarea politicilor de protecție a drepturilor copilului și familiei.

1.3. Serviciile de asistență psihologică pentru copiii victime a violenței, neglijării, exploatării și traficului.

Intervenția privind abuzul asupra copiilor a apărut ca o subspecialitate în multe discipline în ultimii 50 de ani. La nivel internațional asistența socială, forțele de ordine și sistemul judiciar au cea mai lungă istorie de specializare în acest domeniu. Acest subiect nu a fost ignorant de profesioniștii din domeniul sănătății mintale, creșterea dramatică a cazurilor și a atenției acordate problemei abuzului a dus la specializarea clinică cu copii victime și adulți supraviețuitori ai abuzului, neglijenței și traficului. Drept urmare, a apărut un nou termen: „terapie centrată pe abuz”.

Asigurarea calității prestării serviciilor psihologice, în special asistenței psihologice pentru copiii victime a violenței, neglijării, exploatării și traficului este un obiectiv de bază pe care trebuie să-l urmărească statul atunci când își propune să prevină și să reducă acest fenomen. Cei ce oferă serviciile psihologice urmează să corespundă standardelor și cerințelor de calificare, astfel încât să poată răspunde nevoilor acestor copii.

Din păcate lipsa unui act ce reglementează formele de organizare a activității psihologului, precum și a unei entități ce ar monitoriza calitatea oferirii serviciilor de asistență psihologică, face astăzi imposibilă evaluarea eficacității acestor servicii. Desigur, există standarde, metodologii și proceduri preluate de la serviciile ce sunt considerate bune practici la nivel internațional, mai mult ca atât, mulți dintre psihologi au o pregătire inițială sau continuă în instituții acreditate și recunoscute de asociațiile europene, însă lipsa unor standarde de activitate uniformizate rămâne una din problemele cu care se confruntă profesioniștii în acest domeniu.

Cu referire la serviciile psihologice pentru copiii victime a violenței, neglijării, exploatării și traficului, acestea cuprind două domenii de activitate: evaluarea psihologică (expertiză psihologică, psihodiagnostic, etc) și intervenția psihologică (consiliere psihologică, psihoterapie, suport psihoemoțional).

Asistența psihologică presupune dezvoltarea unei relații terapeutice, evaluarea funcționării generale a clientului și planificarea obiectivelor de tratament și strategiilor de intervenție bazate pe evaluarea inițială și continuă a nevoilor clientului. Serviciile pentru copii și familiile acestora pot fi limitate la intervenții de criză, terapie scurtă (10 până la 12 săptămâni) sau terapie pe termen lung.²²

În baza Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 270 din 08.04.2014, de către CNPAC în colaborare cu MMPS a fost elaborată Metodologia de evaluare psihologică și de elaborare a raportului de evaluare psihologică în cazurile de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului care prevede modul de evaluare și cerințele față de profesioniștii ce vor elabora

²² The Role of Mental Health Professionals in the Prevention and Treatment of Child Abuse and Neglect, M. S. Peterson, Anthony J. Urquiza;

Raportul de evaluare a copilului. Acest act este unul dintre primele Metodologii unitare pentru toate instituțiile publice și private și care îmbunătățește performanțele instituțiilor și profesioniștilor care oferă asistență psihologică. Metodologia cuprinde descrierea cerințelor față de profesioniștii emitenți a rapoartelor de evaluare psihologică, organizarea procesului de elaborare a raportului de evaluare, etapele de evaluare și structura raportului de evaluare psihologică.

Practic existența unei metodologii unice de evaluare poate oferi posibilitatea de a studia eficiența acestui serviciu, procedură ce în alte condiții este dificil de realizat.

Intervenția psihologică cu copilul constă în aplicarea a diferite tehnici, printre care sunt incluse antrenamentul abilităților de coping, expunerea treptată, procesarea amintirilor și momentelor traumatice și psihoeducația despre abuzul (în special abuzul sexual).

Abordările terapeutice care au fost cercetate științific pentru tratarea copiilor care sunt victime ale abuzului fac parte din modele psihologice diferite. Dintre toate acestea, tratamentele care au făcut obiectul celor mai multe cercetări sunt cele bazate pe modelul cognitiv-comportamental, și cel centrat pe trauma, terapia psihodinamică. Singure sau în combinație, acestea s-au demonstrat ca fiind cele mai eficiente tratamente. În special, pentru îmbunătățirea stimei de sine a copiilor abuzați, terapia cognitive comportamentală singură sau în combinație cu terapia de susținere și terapia prin joc au fost singurele elemente de tratament care au obținut un rezultat semnificativ statistic.²³

Atât în cazul evaluării psihologice, cât și în cazul intervenției specialistul psiholog trebuie să dispună de pregătire profesională de bază (licență și masterat) în domeniul psihologiei, pregătire specializată (instruire continuă) în domeniul asistenței psihologice a copilului victimă a violenței. Dacă analizăm cerințele cu referire la elaborarea rapoartelor de evaluare psihologică și intervenția în cazurile de abuz, observăm faptul că acestea corespund specializării în psihologia clinică, psihologie judiciară, consiliere și psihoterapie. Astfel, formarea profesională inițială a psihologului este un aspect care necesită atenție deosebită.

În Republica Moldova, actualmente, formarea specialiștilor în psihologie se realizează prin studii de licență și masterat în cadrul instituțiilor de învățământ superior acreditate.

	Instituții de învățământ superior	Specializare master
1	Universitatea de Stat din Moldova	Psihologie clinică; Psihologie judiciară; Psihologia muncii și organizațională
2	Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”	Activitatea psihoeducațională, de consiliere și de psihoterapie a psihologului practic; Psihodiagnostic și intervenții psihologice în diferite tipuri de organizații;
3	Universitatea Liberă Internațională din Moldova	Psihologie clinică și consiliere psihologică; Psihologie judiciară;

²³ The Role of Mental Health Professionals in the Prevention and Treatment of Child Abuse and Neglect, M. S. Peterson, Anthony J. Urquiza, 1993.

		Psihologie socială.
4	Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți	Psihologie judiciară; Consiliere psihologică în instituții și organizații.

Figura nr.8 Tabel privind formarea specialiștilor în psihologie prin studii de masterat se realizează în cadrul instituțiilor de învățământ superior

În cadrul studiilor de master la specialitățile psihologie clinică, psihologie judiciară sunt abordate aspecte de evaluare și intervenție a copiilor victime a violenței, neglijării, exploatării și traficului. Numărul orelor acordate acestui subiect nu este mare și nu sunt discipline separate la acest subiect, chiar dacă o pregătire specializată pe acest domeniu este actuală datorită numărului de cazuri de abuz și prevederilor normative ce descriu crearea de astfel de servicii.

CAPITOLUL II.

PRACTICI ACTUALE DE ACORDARE A SERVICIILOR DE ASISTENȚĂ PSIHOLOGICĂ COPIILOR VICTIME ALE VIOLENȚEI, NEGLIJĂRII, EXPLOATĂRII ȘI TRAFICULUI. PROFILUL PRESTATORILOR DE SERVICII.

„Prezența unui psiholog într-o echipă este uneori imperceptibilă, dar absența lui este întotdeauna vizibilă ...”

Servicii de asistență psihologică pentru copiii victime ale violenței, exploatării și traficului în Republica Moldova sunt realizate atât de instituțiile de stat, cât și cele private. Trebuie să evidențiem faptul că servicii specializate pentru această categorie de beneficiari sunt întâlnite cel mai des în cazul instituțiilor neguvernamentale. Instituțiile de stat care oferă asistență psihologică, de regulă, au un număr mare de beneficiari cu un spectru larg de probleme: asistența psihologică în instituțiile școlare, serviciile de asistență psihopedagogică, centre de plasament, centre de zi, centrele de sănătate mintală. Practic specializate sunt, după cum am menționat mai sus, doar Centrele pentru victimele și potențialele victime ale traficului de ființe umane și centrele pentru victimele violenței domestice.

2.1. Serviciile psihologice în cadrul instituțiilor de învățământ.

2.1.1. Instituțiile de educație timpurie, învățământ primar, gimnazial și liceal.

Serviciul psihologic în instituțiile de învățământ a apărut acum 30 ani, forma de organizare a acestuia fiind și astăzi abordată de către profesioniști și mediul academic, care urmăresc dezvoltarea serviciilor psihologice în instituțiile de educație adaptându-le la metodologiile și teoriile contemporane.

Serviciul psihologic din instituțiile de învățământ preuniversitar reprezintă o structură organizațională a sistemului de învățământ din Republica Moldova, predestinată să asigure prin activități complexe și sistematice dezvoltarea psihică progresivă a copiilor, dezvoltarea capacităților, abilităților și aptitudinilor lor și profilaxia devierilor posibile.

La momentul actual în Republica Moldova funcționează 1241 instituții de învățământ²⁴ și doar 1/3 din acestea au funcții de psiholog. Conform statelor de personal confirmate de Ministerul Educației, servicii psihologice în licee constituie 336 instituții cu un număr de peste 197 mii de elevi, astfel în mediu unui psiholog revenindu-i circa 586 copii. Cel mai des psihologi pot fi întâlniți în instituțiile din municipii și centre raionale, iar localitățile rurale, unde există o cerere substanțială a acestor servicii, numărul specialiștilor este foarte mic. Unitățile de psiholog școlar care există în școli primare, gimnazii sau instituții preșcolare sunt instituite de

²⁴https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/30%20Statistica%20sociala/30%20Statistica%20sociala_07%20INV_INV030/INV030100.px/table/tableViewLayout1/?rxid=9a62a0d7-86c4-45da-b7e4-fecc26003802

administrația locală în dependență de finanțare. În acest sens, lipsa serviciilor de asistență psihologică în cadrul instituțiilor de învățământ rămâne una din cele mai actuale probleme (ca și exemplu: în raionul Ungheni din 46 instituții de învățământ doar în 8 există psihologi, raionul Strășeni din 26 instituții de învățământ la moment sunt doar 9 psihologi, raionul Drochia din 35 instituții de învățământ doar 6 psihologi activează, etc).

Actele normative pe care se bazează activitatea psihologului școlar sunt: Codul Educației al Republicii Moldova, Legea nr. 152 din 17 iulie 2014²⁵, Regulamentul cu privire la organizarea și desfășurarea activității psihologului în instituțiile de învățământ din Republica Moldova, aprobat la 20.06.2018²⁶, Reperle metodologice privind activitatea psihologului în instituțiile de învățământ general aprobate prin Ordinul MECC nr. 02 din 02.01.2018²⁷, Instrucțiunea privind organizarea asistenței psihologice copiilor/elevilor, părinților și cadrelor didactice pe perioada suspendării procesului educațional, aprobate prin ordinul MECC nr.380 din 26.03.2020²⁸. La fel, acte ce țin de domeniul de competență al psihologului sunt: HG nr. 270 din 08 aprilie 2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului; Legea nr. 140 din 14 iunie 2013 cu privire la protecția specială a copiilor aflați în situații de risc și a copiilor separați de părinți; Legea nr. 45-XVI din 01 martie 2003 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, Ordinul Ministerului Educației nr. 77 din 22 februarie 2013 privind Procedura de organizare instituțională și de intervenție a lucrătorilor instituțiilor de învățământ în cazurile de abuz, neglijare, exploatare, trafic al copilului etc.

Activitatea psihologului în instituția de învățământ este realizată de către specialistul ce deține studii superioare de licență în psihologie, și constă în prevenirea, identificarea și intervenția psihologică în vederea dezvoltării personalității copilului. Psihologul școlar lucrează cu toți copiii, cadrele didactice, cadrele de conducere, alți actori implicați în procesul educațional, precum și cu părinții/reprezentanții legali ai copilului.

În conformitate cu prevederile Codului Educației, psihologul este considerat cadrul didactic, iar în relațiile structurale se subordonează administrativ directorului instituției de învățământ²⁹, monitorizarea activității acestuia fiind în responsabilitatea organului local de specialitate în domeniul educației și la nivel central Ministerului Educației și Cercetării (conform Figurii nr.9, sunt observabile relațiile dintre structurile menționate). În acest sens, la nivel central sunt elaborate Metodologiile și procedurile de lucru pentru serviciile de asistență psihologică în instituțiile de învățământ, iar organele locale specializate în domeniul educației (Serviciul de asistență psihopedagogică) monitorizează și coordonează activitatea specialiștilor, oferind instruiri, materiale și condiții de lucru.

²⁵ lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=355156

²⁶ <http://cpsp.psihologie.md/category/documente-pentru-psihologi/>

²⁷ https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordin_nr.02_din_02.01.2018_0.pdf

²⁸ https://mecc.gov.md/sites/default/files/instructiune_asistenta_psihologica.pdf

²⁹ Reperle metodologice privind activitatea psihologului în instituțiile de învățământ general aprobate prin ordinul MECC nr. 02 din 02.01.2018;



Figura nr.9 Instituții responsabile pentru coordonarea și monitorizarea serviciilor de asistență psihologică în instituțiile de învățământ

Sunt câteva direcții de bază ale activității psihologului școlar: cea de prevenție/profilaxie, de evaluare psihologică care include identificarea copiilor în situații de risc sau aflați în dificultate, întocmirea Raportului de evaluare psihologică, precum și activitatea de intervenție psihologică ce presupune consilierea psihologică și dezvoltarea personală a copiilor. Conform pct.19 al Reperelor metodologice privind activitatea psihologului în instituțiile de învățământ general aprobate prin Ordinul MECC nr. 02 din 02.01.2018, consilierea psihologică cu copiii se realizează în vederea prevenirii și diminuării abandonului, inadaptării în procesul educațional, depășirii unor situații conflictuale, optimizării comunicării, relațiilor interpersonale, depășirii eșecului școlar, problemelor de comportament etc. În acest sens, nu este expres descrisă asistența psihologică în vederea ameliorării simptomelor cauzate de abuz (stabilizarea emoțională, reducerea stresului, prelucrarea emoțiilor și cognițiilor asociate traumei, etc). Aceste prevederi nu îl obligă pe specialistul psiholog din cadrul instituției de învățământ să ofere consiliere psihologică copilului victimă a violenței, neglijării, exploatării și traficului, doar dacă nevoile acestuia vor corespunde problematicii expuse în pct.19 al Reperelor metodologice expuse anterior.

Totuși, unele acte normative descriu necesitatea existenței serviciilor de asistență psihologică în cazul copiilor victime ale abuzului, neglijării, exploatării și traficului, și atribuie psihologului sarcina de a crea un climat de securitate pentru copilul victimă a abuzului³⁰. În această ordine de idei, rolul psihologului școlar fiind important pentru oferirea suportului emoțional, deoarece victimele violenței au nevoie de susținere pentru depășirea trăirilor emoționale legate de incident, consolidarea stimei de sine, dezvoltarea abilităților de relaționare și rezistență la presiuni. Psihologul școlar contribuie la consultarea cadrelor didactice cu referire la acțiunile necesare pentru asistența copilului în situație de risc.

În încercarea de a relata practicile existente cu privire la serviciile de asistență psihologică au fost solicitate date cu referire la organizarea serviciului în instituțiile de învățământ, numărul de beneficiari, condiții de muncă și problemele cu care se confruntă specialiștii în activitatea lor. Au fost oferite informații de către 50 de specialiști psihologi din cadrul instituțiilor de

³⁰ Metodologia de aplicare a Procedurii de organizare instituțională și de intervenție a lucrătorilor instituțiilor de învățământ preuniversitar în cazurile de abuz, neglijare, exploatare, trafic al copilului (Ordinul Ministerului Educației nr. 858 din 23 August 2013).

învățământ urbane și rurale din 25 centre raionale. Analizând datele oferite, am observat că, în mediu, psihologul din cadrul instituției de învățământ are în jur de 10 copii victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului ce beneficiază de servicii de asistență psihologică sub formă de ședințe de consiliere individuală și psihodiagnostic. Cel mai des psihologii lucrează cu copiii victime a neglijării (peste 70% din beneficiari), oferind în mediu 3-5 ședințe de consiliere pentru fiecare copil. Din numărul de cazuri în evidență, de cele mai multe ori asistența psihologică este realizată la inițiativa personală a specialistului (34%) și la adresarea copilului (26%), în 18% din cazuri solicită asistență un cadru didactic sau conducerea instituției de învățământ, iar 13% din ele vin din adresările părinților.

În cadrul raportului am încercat să vedem cum specialiștii psihologi apreciază condițiile de muncă pe care le oferă instituția de învățământ.³¹ Aceștia au oferit un punctaj de la 1 la 5, unde 1 denotă lipsa acestor condiții, iar 5 exprimă condiții foarte bune.

Astfel, cu punctajul 3,9 au fost apreciate condițiile tehnice, cum sunt existența unui birou dotat ce oferă posibilitatea de a realiza servicii de asistență psihologică. Aproape 70% din cei chestionați consideră că au toate condițiile necesare pentru realizarea activităților de asistență psihologică, începând cu birou, mobilă și toate necesare pentru desfășurarea sarcinilor de lucru.

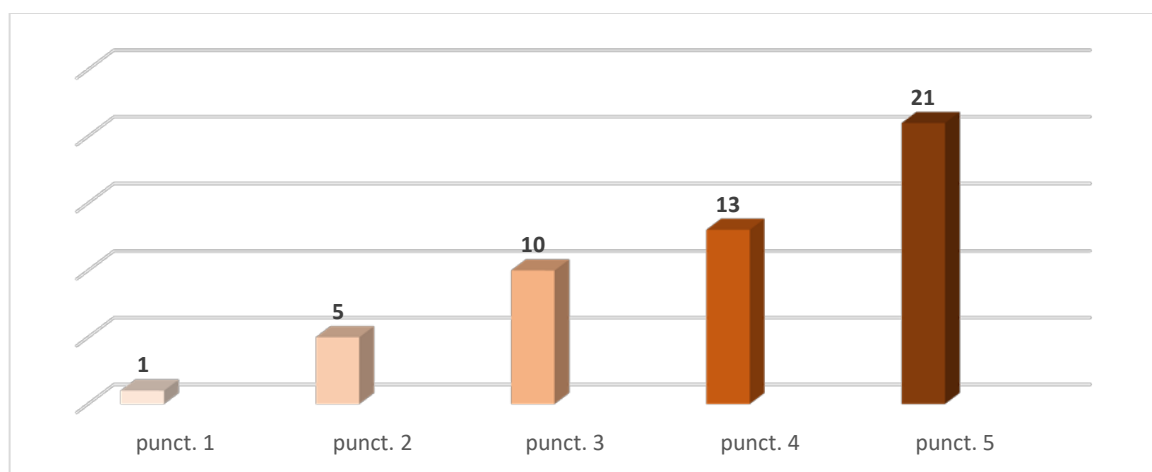


Figura nr.10 Aprecierea condițiilor de lucru ale psihologilor în instituțiile de învățământ (potrivit chestionarelor aplicate cu psihologii școlari)

La fel, specialiștii sunt mulțumiți de baza metodologică existentă, apreciind cu 4,2 existența instrucțiunilor, metodologiilor de lucru, regulamentelor și actelor ce reglementează serviciul. Iar 86% din specialiștii chestionați cred că baza normativă și metodologică este clară și explicită, fapt ce ușurează munca pe care o realizează.

³¹ Pnct.22 Reperete metodologice privind activitatea psihologului în instituțiile de învățământ general aprobate prin ordinul MECC nr. 02 din 02.01.2018

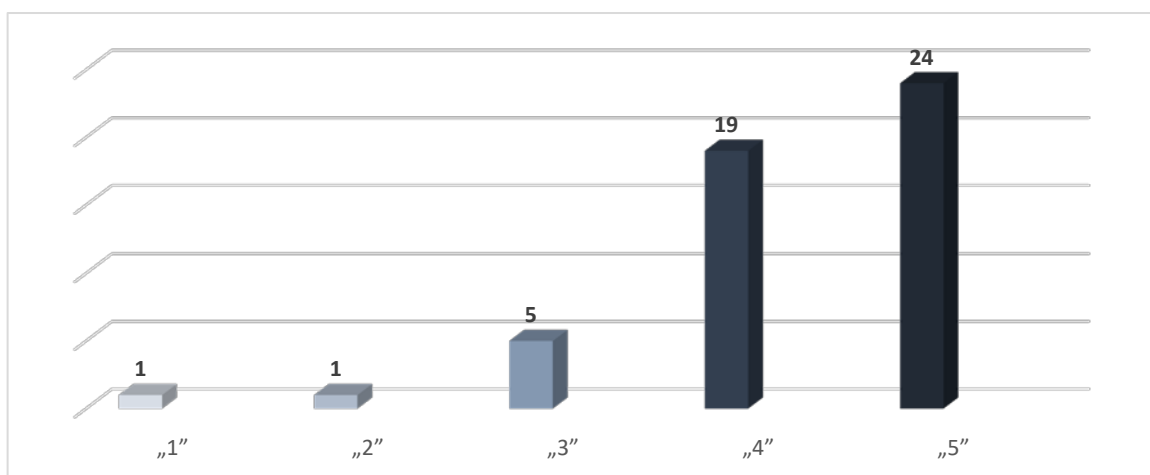


Figura nr.11 aprecierea existenței bazei normative și metodologice (potrivit chestionarelor aplicate cu psihologii școlari)

Cu un punctaj mediu de 3,9 a fost apreciată existența materialelor de lucru/testelor/programelor pentru realizarea activităților de asistență psihologică, mulțumiți fiind în jur de 66% din specialiști.

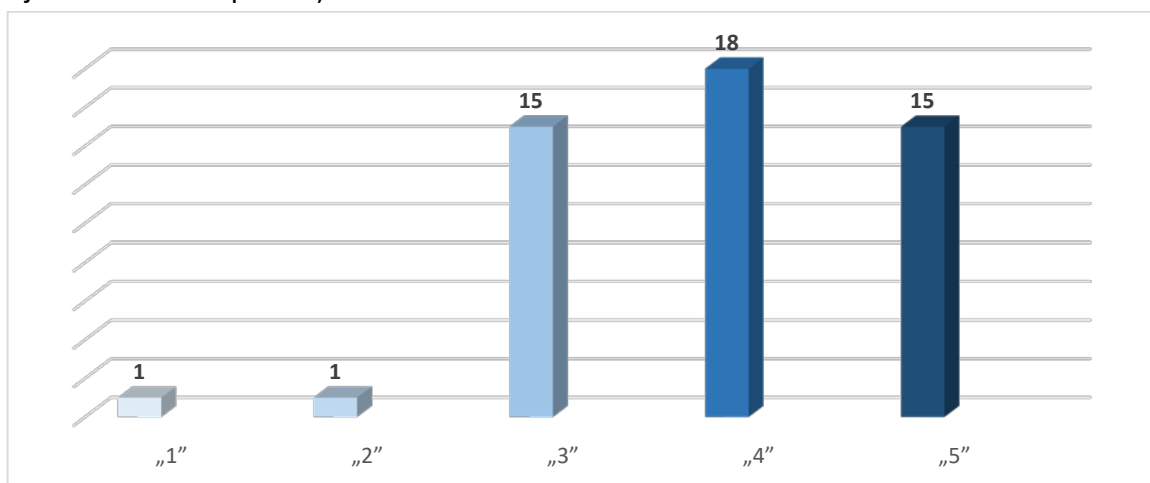


Figura nr.12 Apreciera existenței materialelor de lucru/tehnichilor psihodiagnostice/programelor (potrivit chestionarelor aplicate cu psihologii școlari)

Chiar dacă au fost numite mai multe instruirii la care au participat specialiștii în ultimii ani, există psihologi care nu sunt mulțumiți de numărul de instruirii, iar unii din ei au menționat că nu au participat la nici o instruire pe acest domeniu. Punctajul mediu pentru aprecierea cursurilor de instruire sau perfecționare pe domeniu asistenței psihologice a copilului victimă a abuzului este de „3,2” iar numărul celor mulțumiți este de 50%.

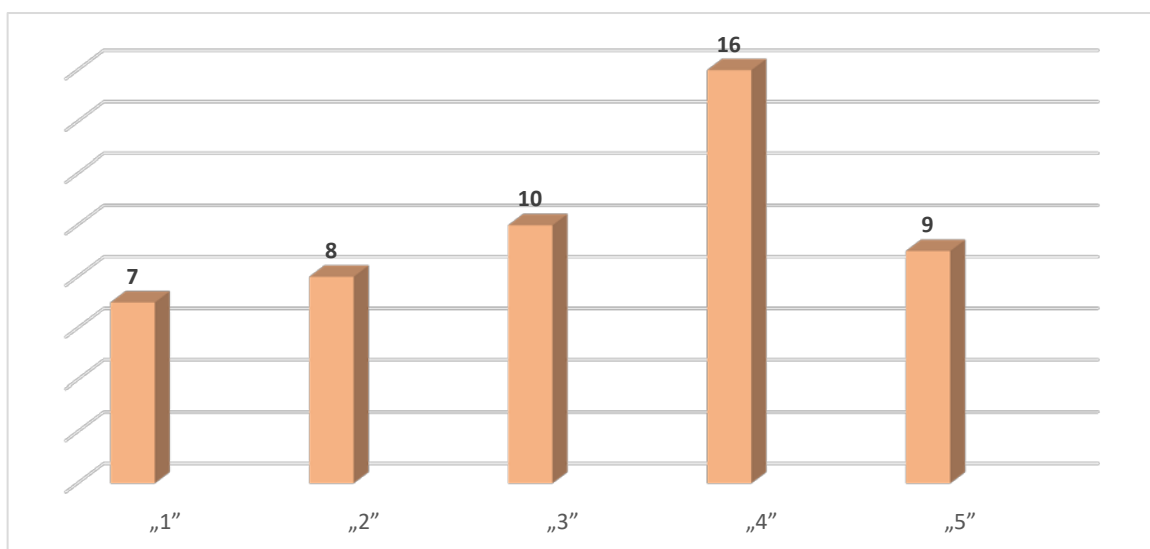


Figura nr.13 Aprecierea instruirilor la care au participat psihologii (potrivit chestionarelor aplicate cu psihologii școlari)

Psihologii au menționat instruiți realizate în special de către Centru Național de Prevenire a Abuzului fata de Copii (Programul „12 Plus”; Asistența psihologică a copilului victimă a abuzului; Identificarea, evaluarea și raportarea cazurilor suspecte de abuz în pandemie); „La Strada” (Prevenirea abuzului și exploatării sexuale, Sigur online) IRP (lucrul cu copiii cu comportament delincvent), Terre des Hommes (Stop Bullying - prestarea serviciilor de consiliere directă copiilor și adolescenților afectați de bullying, Prevenirea delincvenței juvenile), instruiți locale organizate de Serviciul de asistență psihopedagogică. Din păcate, 30% din psihologii chestionați au menționat că nu au participat la instruiți în domeniul asistenței psihologice a copilului victimă a violenței, neglijării, exploatării și traficului.

La fel, au fost enumerate mai multe dificultăți în realizarea activității de asistență psihologică, pe deoparte legate de probleme cu care se confruntă specialiștii, pe de altă parte, legate de problemele cu care se confruntă copiii:

Dificultăți cu care se confruntă psihologii școlari în asistența copiilor victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului	Probleme cu care se confruntă copilul victimă a abuzului pentru refacerea fizică, psihologică și reintegrarea socială
• Insuficientă formare/pregătire a specialiștilor (20% specialiști chestionați); • Volum exagerat de atribuții, timp restricționat, număr mare de elevi pentru un psiholog (18% specialiști chestionați); • Nu este perceput corect rolul psihologului școlar („statutul dubios”, „imaginea psihologului rea”, „psihologul poate orice”) 16%; • Salarizarea neechitabilă (12% specialiști chestionați);	• Indiferența familiei privind necesitatea de asistență a copilului (20% specialiști chestionați); • Elevii nu sunt motivați să meargă la activități (8%); • Lipsa cooperării părinte-psiholog (8%); • Părinți neinformați (4%) • Frica copilului de a se adresa la psiholog (4%); • Imposibilitatea elevilor de a rămâne după ore la psiholog;

• Lipsa ghidurilor practice, materialelor și literaturii de specialitate (12% specialiști chestionați) • Lipsa condițiilor, echipamentului de lucru (12%); • Criza de cadre (psiholog) în instituții. Fluctuația specialiștilor psihologi (8% specialiști chestionați); • Lipsa programelor de intervenție, standardelor de lucru; (10%) • Lipsa disciplinei de psihologie în școală (8%); • Lipsa instrumentelor de evaluare (testelor) (6%) • Birocrația (4%); • Mecanism defectuos de asigurare a confidențialității; • Lipsa unei Legi cu privire la profesia de psiholog; • Lipsa cooperării psiholog-cadre didactice; • Fișa de post instabilă și incorectă; • Lipsa materialelor și instruirilor în limba rusă;	• Implicarea pasivă a cadrelor didactice; • Stereotipuri și prejudecăți la nivel de comunitate; • Teama de a nu fi respectată confidențialitatea cazului; • Absența culturii de a merge la psiholog în caz de necesitate;
---	--

În conformitate cu anexa 1 și 3 ale Ordinului Ministerului Educației și Cercetării nr.2 din 02.02.2018, cu privire la Reperete metodologice privind activitatea psihologului în instituțiile de învățământ general, psihologul păstrează informațiile cu referire la serviciile realizate în registrele de evidență, dosarele elevilor și rapoartele de activitate, iar evaluarea activității acestora este realizată în baza anumitor criterii descrise de domeniile de activitate, calificare, managementul activității și implicarea specialistului. Nu există însă instrumente (formulare tipizate) pentru evaluarea activității specialistului cu diferite categorii de beneficiari, în special cu copii victime ale violenței, neglijării, exploatării și abuzului.

2.1.2. Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică și Serviciile de Asistență Psihopedagogică (raionale/municipal)

Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică (CRAP) a fost creat în anul 2013 conform Hotărârii de Guvern nr.732, fiind o instituție publică subordonată Ministerului Educației a cărei misiune este acordarea asistenței specialiștilor din cadrul Serviciilor de asistență psihopedagogică, cadrelor didactice și de sprijin, psihologilor din cadrul instituțiilor de învățământ preșcolar, primar și secundar general, altor specialiști implicați în procesul de incluziune

educațională, administrației publice locale, copiilor și familiilor acestora, prin elaborarea metodologiilor referitoare la evaluarea și asistența copiilor cu cerințe educaționale speciale și copiilor în situație de risc. În cadrul CRAP activează Secția asistență psihologică cu atribuții de asistență metodologică în domeniul psihologiei, unde activează psihologi și psihopedagogi.

Totodată, la nivel local a fost instituit Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică (SAP), în subordinea Subdiviziunii raionale/municipale cu atribuții în domeniul învățământului (35 centre raionale/municipale), a cărui misiune este pe de o parte, oferirea asistenței metodologice privind asistența psihopedagogică și consilierea psihologică în instituțiile de învățământ preșcolar, primar, secundar general, precum și altor instituții implicate în realizarea intervențiilor menite să rezolve probleme cu care se confruntă copiii, iar pe de altă parte, de a acorda asistență psihopedagogică, logopedică, psihologică, precum și alte servicii, după caz, copilului integrat în instituțiile care nu dispun de servicii specializate³². O atribuție a Serviciului de asistență psihopedagogică este administrarea bazei de date și monitorizarea la nivel raional/municipal a situației tuturor copiilor beneficiari ai serviciilor de asistență psihopedagogică (copii cu cerințe educaționale speciale, copii expuși violenței, abandonului școlar, neglijării parentale, exploatării prin muncă, riscului de trafic de ființe umane, delinvenței juvenile și comportamentelor deviante, riscului de apariție a bolilor cu transmitere sexuală, riscului de nutriție nesănătoasă, riscului de apariție a sarcinii timpurii etc.). În acest sens, psihologii ce activează în cadrul SAP au atribuții complexe ce includ atât monitorizarea, coordonarea și organizarea activităților de asistență psihologică din cadrul instituțiilor de învățământ, precum și oferirea acestui serviciu direct copiilor în situații de risc.

Psihologii ce activează în SAP participă la stabilirea cerințelor educaționale speciale, a măsurilor de intervenție, serviciilor de suport pentru incluziunea educațională a copilului. De asemenea, psihologul este cel care participă la elaborarea planului educațional individualizat în parteneriat cu familia și specialiștii din comisia multidisciplinară din instituție; organizează activități de asistență psihologică și de consiliere a copilului și familiei acestuia; organizează și realizează activități de intervenție psihologică individuale și în grup; acordă asistență metodologică psihologilor, comisiei multidisciplinare din instituția de învățământ și cadrelor didactice în prevenirea, corecția tulburărilor prezente în dezvoltarea psihică și comportamentală a copiilor și organizarea consilierii părinților.

La momentul actual în cadrul SAP există 58,75 funcții conform statelor de personal. Conform datelor oferite de către CRAP pe parcursul anilor 2016-2021 numărul copiilor asistați victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului de către psihologii din cadrul SAP este de 2105.

³² HG nr.732 din 16.09.2013 cu privire la Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică și Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică, disponibil:
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=22066&lang=ro

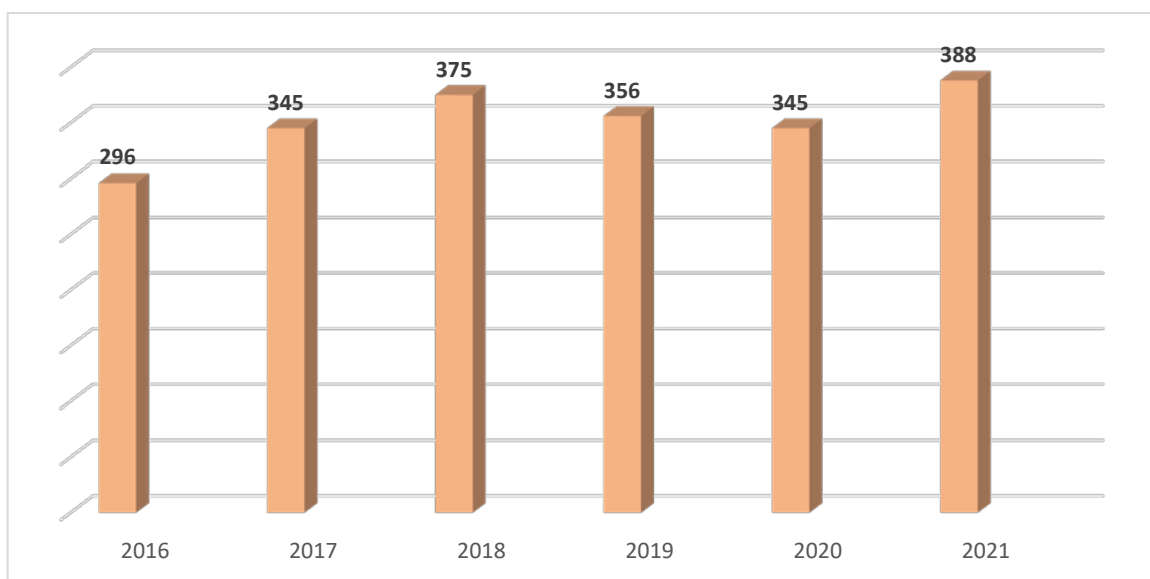


Figura nr.14 Numărul copiilor victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului asistați de psihologii din cadrul SAP (informație oferită de către CRAP)

Generalizând datele privind numărul de copii victime ai violenței, neglijării, exploatării și traficului de ființe umane asistați de specialiștii psihologi SAP pe parcursul anilor 2016-2021 raportați la numărul de specialiștii psihologi angajați de facto în SAP putem concluziona, că per specialist psiholog SAP i-a revenit în asistență în mediu 7-8 copii victime ai violenței, neglijării, exploatării și traficului de ființe umane. La fel trebuie să menționăm că numărul copiilor ce au nevoie de asistență este mai mare decât celor ce au beneficiat în cadrul SAP. Dacă vom analiza numărul sesizărilor privind cazurile suspecte de violență față de copii ce au fost raportate de angajații din domeniul educației care în anul 2021 a fost de 6953 atunci SAP a acoperit doar 5% (sau 34% din 993 cazurile referite) din aceștia. Desigur numărul de sesizări nu descrie numărul de cazuri în care copiii au avut nevoie de asistența psihologului, date care ar putea asigura măsurarea eficienței anumitor servicii.

Pe parcursul ultimilor ani psihologii din cadrul SAP au fost instruiți în domeniul evaluării psihologice și asistenței psihologice pentru copii victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului. Încă în perioada 2015-2016, 53 de psihologi din cadrul Serviciilor de asistență psihopedagogică au participat la un curs complex de instruire (6 module, 80 de ore), în urma căruia și-au dezvoltat capacități de: evaluare psihologică a copiilor victime ale violenței, asistență în criză, elaborare a rapoartelor de evaluare psihologică. La fel, specialiștii SAP organizează instruirii pentru specialiștii psihologi din instituțiile de învățământ, oferind informații și materiale de lucru cu referire la intervenția psiho-socială în cazul copiilor victime a violenței, neglijării, exploatării și traficului. În acest sens, psihologii din cadrul SAP sunt specialiștii cel mai des instruiți în domeniul asistenței psihologice pentru copii victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului.

Cu referire la problemele și dificultățile care obstrucționează realizarea deplină a dreptului la refacerea fizică și psihologică și reintegrarea socială a unui copil victimă a violenței, neglijării, exploatării, specialiștii psihologi au divizat aceste probleme în cele ce țin de

activitatea psihologilor și cele ce țin de problemele cu care se confruntă copilul. Astfel, au fost enumerate următoarele dificultăți:

Dificultăți cu care se confruntă psihologii SAP în asistența copiilor victime ale violentei, neglijării, exploatării și traficului	Probleme cu care se confruntă copilul victimă a abuzului pentru refacerea fizică, psihologică și reintegrarea socială
• Numărul mare de solicitări raportat la numărul de specialiști psihologi angajați de facto. (Suprasolicitare); • Volum exagerat de atribuții, timp restricționat, care se reflectă negativ asupra calității și respectării orarului de asistență; • Criza de cadre (psiholog, psihopedagog) în instituții. Fluctuația specialiștilor psihologi spre alte domenii mai atractive și/sau emigrarea acestora în străinătate; • Salarizarea neechitabilă în raport cu volumul mare de atribuții în cadrul SAP; • Lipsa unei specializări înguste în domeniul respectiv; • Insuficientă formare/pregătire a specialiștilor; • Insuficiența de psihologi în instituțiile de învățământ general; • Colaborarea inefficientă la nivel intersectorial și abordarea complexă, holistică a cazurilor, referirea și/sau sesizarea cazului către SAP prea târziu în anumite situații.	• Stereotipuri și prejudecăți la nivel de comunitate; • Marginalizare, stigmatizare, excludere socială; • Vulnerabilitate, neîncredere; • Sentimente de rușine, culpabilitate; • Dificultatea accesării serviciului psihologic la nivel de comunitate; • Teama de a nu fi respectată confidențialitatea cazului; • Absența culturii de a merge la psiholog în caz de necesitate; • Lipsa competențelor parentale de dezvoltare a abilităților de reziliență a copiilor; • Lipsa de încredere în alte persoane și a atașamentului emoțional sigur. • Ignorarea recomandărilor specialistului de către cadrele didactice și părinți. • Lipsa unui mediu familial sigur și protector; • Adaptarea cu dificultate a copilului scos din familie în regim de urgență la serviciile sociale, unde acesta este plasat. • Lipsa persoanelor resursă în mediul familial al copilului.

Deși au fost solicitate direcțiilor de educație raionale date privind oferirea serviciilor de asistență psihologică a cazurilor de violență, neglijare, exploatare și trafic, acestea fie nu au fost livrate, fie au fost livrate segmentat (de exemplu, au fost oferite date cu privire la numărul de sesizări înregistrate însă nu toate direcțiile au oferit date în câte din cazuri a fost nevoie de implicarea psihologului). Astfel, încercările de a măsura eficiența, cel puțin la nivel de unitate teritorial-administrativă a serviciilor, nu s-au soldat cu succes. Din analiza datelor oferite de către 15 direcții raionale am stabilit că, din numărul total de cazuri, în 20%-30% din ele au fost

implicați psihologi pentru elaborarea Planurilor de intervenție a copiilor victime a violenței, neglijării, exploatării sau traficului, iar asistență psihologică a fost oferită în 19% - 22% din acestea.

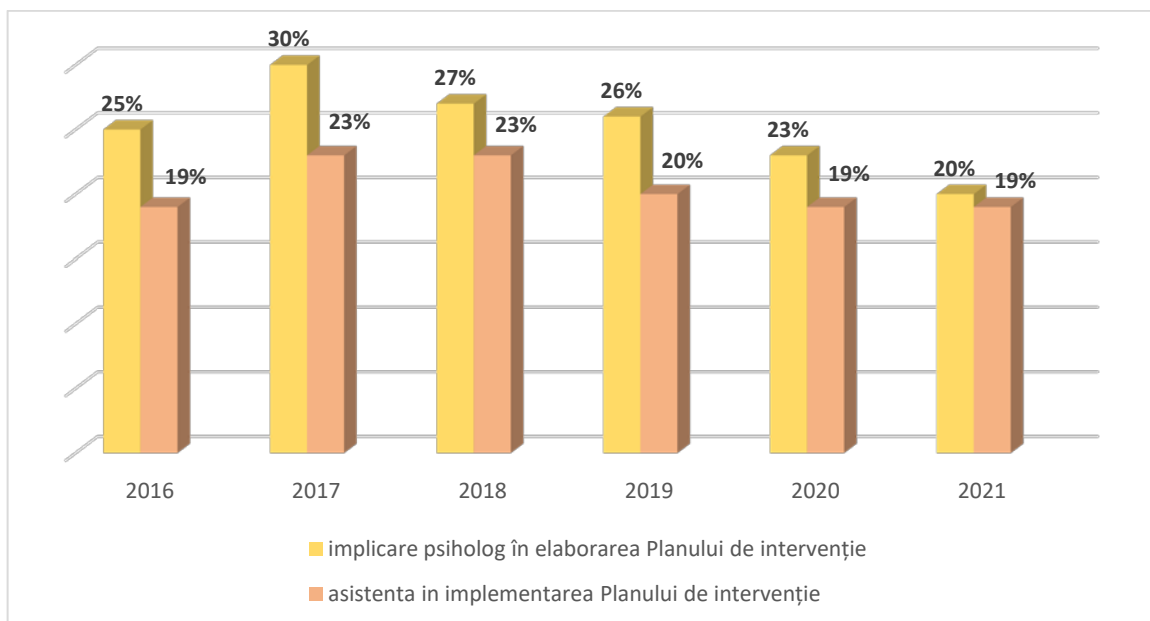


Figura nr.15 numărul de cazuri în care au fost implicați psihologi pentru elaborarea Planului de intervenție și numărul de cazuri în care psihologul a oferit asistență (implementarea Planului de intervenție) – informații oferite de Direcțiile raionale de învățământ)

Adițional, se menționează că, mai multe direcții raionale de învățământ au enumerat o serie de dificultăți în realizarea asistenței psihologice a copiilor victime a violenței, neglijării, exploatării și traficului, printre care: lipsa specialiștilor psihologi în instituțiile de învățământ, lipsa specializărilor în acest domeniu formările fiind puține și costisitoare, volumul exagerat de atribuții, lipsa unității de psiholog în fiecare instituție de învățământ, lipsa centrelor specializate (în special mediul rural), procesul destul de birocratic de sesizare a cazului, resursele limitate pentru a acorda suport psihologic, neimplicarea unor instituții și colaborarea insuficientă interinstituțională, etc. Una din problemele enumerate este nerespectarea confidențialității cazului, ceea ce nu doar influențează negativ starea copilului, ci de fapt are un efect negativ asupra activității specialistului, fiind reduse adresările și practic încrederea beneficiarilor în procesul de asistență realizat de psiholog sau alt actor ce participă la soluționarea cazului.

2.2 Serviciile psihologice oferite de instituțiile din domeniul asistenței sociale.

În identificarea, sesizarea și asistarea cazurilor de abuz, exploatare și trafic al copilului sunt implicate instituțiile ce oferă servicii sociale la toate nivelele³³.

³³ [Legea nr. 123/2010 cu privire la serviciile sociale, disponibil:](https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=112516&lang=ro)
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=112516&lang=ro

Autoritățile, structurile, instituțiile și specialiștii cu competențe în domeniul protecției copilului sunt obligați să aplice mecanismul de cooperare intersectorială în vederea prevenirii și combaterii violenței, neglijării, exploatarei, traficului de copii.

În acest sens, domeniul protecției copilului este asigurat la nivel teritorial de către Direcțiile de asistență socială și protecție a familiei (DASPF), direcții ce asigură aplicarea politicilor și strategiilor guvernamentale de asistență socială în vederea prevenirii și combaterii marginalizării sociale și a sărăciei.

În plan metodologic DASPF este asistat de către Ministerului Muncii și Protecției Sociale, fiind responsabile de dezvoltarea și gestionarea serviciilor sociale primare și specializate, precum și de coordonarea activității unităților de asistență socială din cadrul administrației publice locale de nivelul întâi în raza unității administrativ teritoriale în care activează. Totodată, fiind o structură constituită în cadrul autorității publice locale de nivelul al doilea, DASPF se subordonează administrativ consiliilor raionale, ceea ce face modul de organizare și funcționare al acestor structuri neuniform și diferit de la un raion la altul. Practic din numărul total pe republică doar în 20% în cadrul Direcțiilor de asistență socială și protecție a familiei teritoriale există funcții de psiholog, funcții introduse la inițiativa consiliilor raionale.

Unele din serviciile specializate ce sunt gestionate de către DASPF, care oferă asistență copiilor în situații de risc, ce prestează și servicii de consiliere și reabilitare psihosocială pentru copii. Astfel, putem menționa:

- Centrul de plasament pentru copiii separați de părinți - instituție publică sau privată de asistență socială care prestează servicii sociale specializate de îngrijire pentru o perioadă determinată copiilor separați de părinți³⁴ (există unitate de psiholog);

- Serviciul social „Centrul de zi pentru copii în situație de risc”, ce reprezintă o instituție publică sau privată de asistență socială care prestează servicii sociale specializate de îngrijire în regim de zi a copiilor în situație de risc în vederea (re)integrării sociale și familiale a acestora, precum și în scopul prevenirii separării copiilor în situație de risc de mediul familial³⁵ (există unitate de psiholog);

- Serviciul social „Casă comunitară pentru copii în situație de risc” - serviciu social specializat de plasament temporar pentru creșterea și educarea, într-o locuință de tip familial, a copiilor privați temporar sau permanent de mediul lor familial, precum și a copiilor aflați în situație de risc³⁶.

Deși au fost solicitate direcțiilor de asistență socială și protecție a familiei raionale date privind oferirea serviciilor de asistență psihologică a cazurilor de violență, neglijare, exploatare și trafic a copiilor, acestea fie nu au fost livrate, fie au fost livrate segmentat (de exemplu, au fost

³⁴ Punct.12 al [Hotărârii de Guvern nr.591 din 24.07.2017 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social Centrul de plasament pentru copiii separați de părinți și a Standardelor minime de calitate](https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=101381&lang=ro), disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=101381&lang=ro

³⁵ Punct.12 al [Hotărârii de Guvern nr. 441 din 17.07.2015 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social Centrul de zi pentru copii în situație de risc și a standardelor minime de calitate](https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=84308&lang=ro), disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=84308&lang=ro

³⁶ Punct.13 [Hotărârea Guvernului nr. 52 din 17.01.2013 privind aprobarea Regulamentului-cadru cu privire la organizarea și funcționarea Serviciului social Casa comunitară pentru copii în situație de risc](https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=103149&lang=ro), disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=103149&lang=ro

oferite date cu privire la numărul de sesizări înregistrate, însă, nu toate direcțiile au oferit date în cite din cazuri a fost nevoie de implicarea psihologului). Încercările de a măsura eficiența, la fel ca și în cazul serviciilor din domeniul educației, nu s-au soldat cu succes. Analizând datele oferite de către 22 direcții raionale am stabilit că din numărul total de cazuri, doar în 10%-12% din ele au fost implicați psihologi pentru realizarea activităților de intervenție în cazurile copiilor victime a violenței, neglijării, exploatării sau traficului.

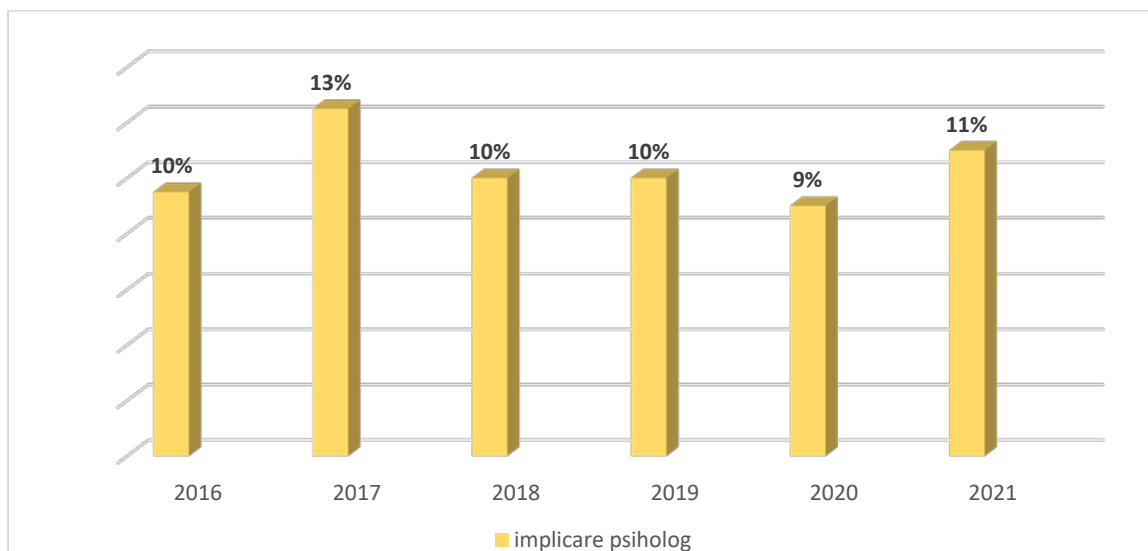


Figura nr.16 numărul de cazuri de violență, neglijare, exploatare și trafic înregistrate de DASPF, care au fost examinate cu implicarea psihologului (informații oferite de către DASPF)

Din motivul lipsei unității de psiholog în cadrul Direcțiilor asistență socială și protecție a familiei, în cele mai dese cazuri pentru prestarea serviciilor de asistență psihologică se colaborează cu specialiștii din alte instituții, cum sunt: Serviciile de asistență psihopedagogică, Centrele prietenoase Tinerilor, Centrele de sănătate mintală, psihologii din instituțiile de învățământ, Centre de plasament pentru copii separați de părinți, CNPAC, „La Strada”, Centrul de Asistență și Protecție a Victimelor și Potențialelor Victime ale Traficului de Ființe Umane (CAP), etc.

Chiar dacă numărul de specialiști psihologi este foarte mic, am încercat să acumulăm date cu referire la organizarea serviciului de asistență psihologică în cadrul DASPF și serviciilor de asistență specializată. Au fost oferite informații de către 15 specialiști psihologi dintre care 9 din cadrul DASPF și 6 specialiști în cadrul serviciilor de asistență specializată (Centrul de plasament pentru copiii separați de părinți, Centrul de zi pentru copii în situație de risc, etc). Analizând datele oferite am observat că, în mediu, psihologul are în jur de 15-20 copii victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului ce beneficiază de servicii de asistență psihologică sub formă de ședințe de consiliere individuală și psihodiagnostic, suport psihosocial. Cel mai des psihologii lucrează cu copiii victime a neglijării (peste 80% din beneficiari), oferind în mediu 3-4 ședințe de consiliere pentru fiecare copil. Din numărul de cazuri în evidență de cele mai multe ori asistența psihologică este realizată la inițiativa reprezentanților DASPF (59%).

În încercarea de a evalua condițiile de muncă și suportul metodologic, specialiștii psihologi au apreciat câțiva itemi cu referire la spațiul în care activează, existența metodologiilor și posibilitățile de instruire pe care le au. Aceștia au oferit un punctaj de la 1 la 5, unde 1 denotă lipsa acestor condiții, iar 5 exprimă condiții foarte bune.

Astfel, cu punctajul 2,5 au fost apreciate condițiile tehnice, cum sunt existența unui birou dotat ce oferă posibilitatea de a realiza servicii de asistență psihologică. Aproape 46% din cei chestionați consideră nu au deloc condițiile necesare pentru realizarea activităților de asistență psihologică, începând cu birou, mobilă și toate necesare pentru desfășurarea sarcinilor de lucru. Existența unui cadru de lucru este foarte importantă atunci când dorim să avem rezultate eficiente și să acordăm servicii de calitate, iar lipsa acestui cadru va influența atât partea cantitativă cât și cea calitativă a activității desfășurate de psiholog.

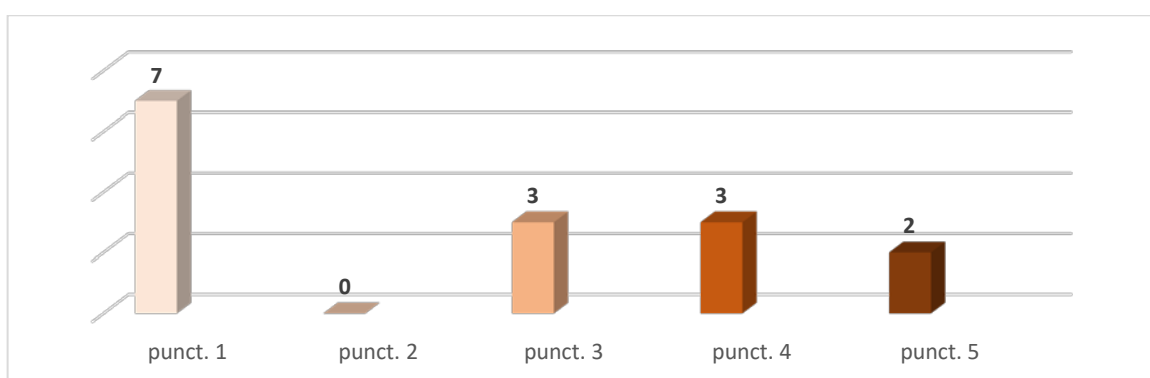


Figura nr.17 Aprecierea condițiilor de lucru ale psihologilor în cadrul serviciilor sociale (potrivit chestionarelor aplicate)

Specialiștii sunt relativ mulțumiți de baza metodologică, apreciind cu 2,9 existența instrucțiunilor, metodologiilor de lucru, regulamentelor și actelor ce reglementează serviciul. Și în acest caz sunt mai mulți specialiștii nemulțumiți ce consideră baza normativă și metodologică incompletă și puțin explicită, fapt ce îngreunează munca pe care o realizează.

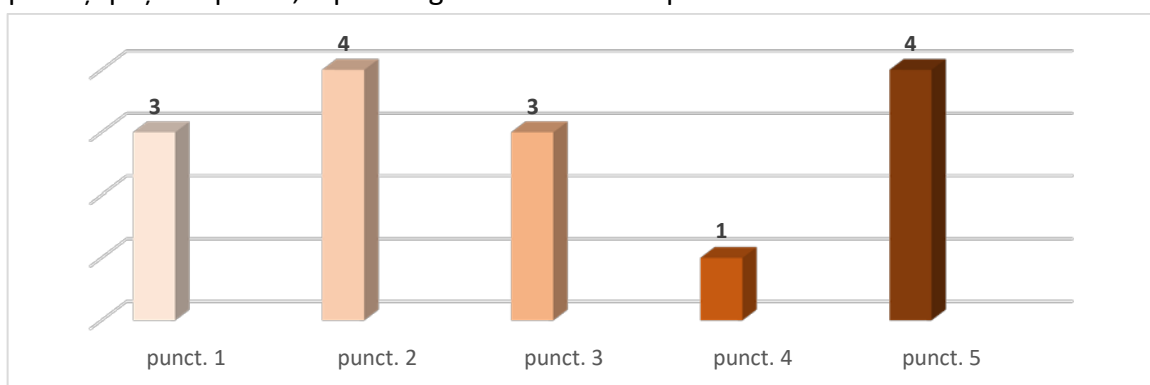


Figura nr.18 Aprecierea existenței bazei normative și metodologice (potrivit chestionarelor aplicate)

Cu un punctaj mediu de 3 a fost apreciată existența materialelor de lucru/testelor/programelor pentru realizarea activităților de asistență psihologică, numărul specialiștilor mulțumiți fiind în jur de mai mare.

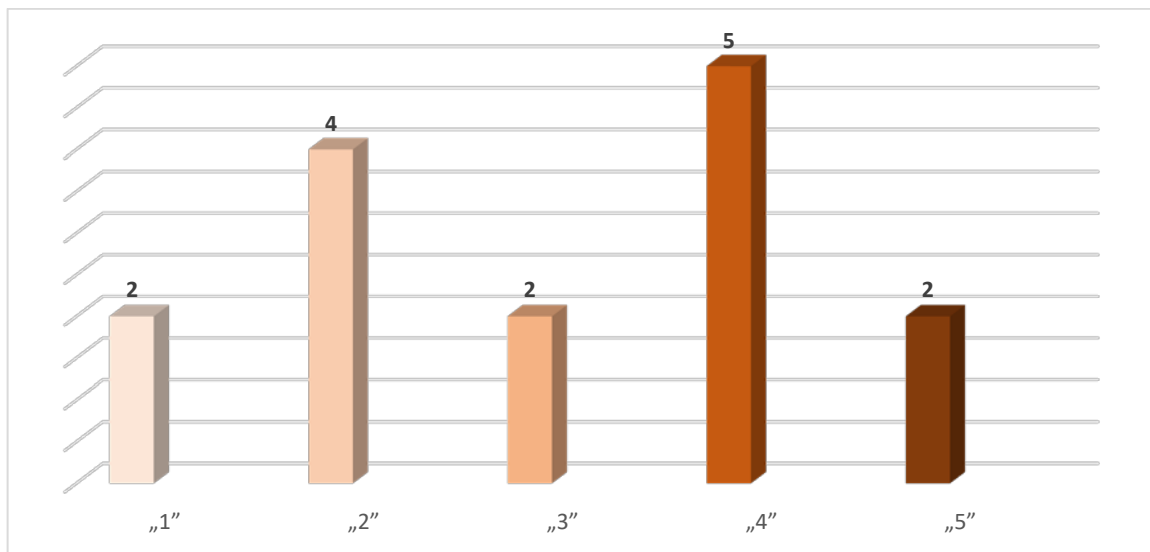


Figura nr.19 Aprecierea existenței materialelor de lucru/tehnicilor psihodiagnostice/programelor (potrivit chestionarelor aplicate)

Chiar dacă au fost numite mai multe instruirii la care au participat specialiștii în ultimii ani, aceștia nu sunt mulțumiți de numărul de instruirii, 60% din ei au menționat că nu au participat la nici o instruire pe acest domeniu. Punctajul mediu pentru aprecierea cursurilor de instruire sau perfecționare pe domeniu asistenței psihologice a copilului victima a abuzului este de „1,9”.

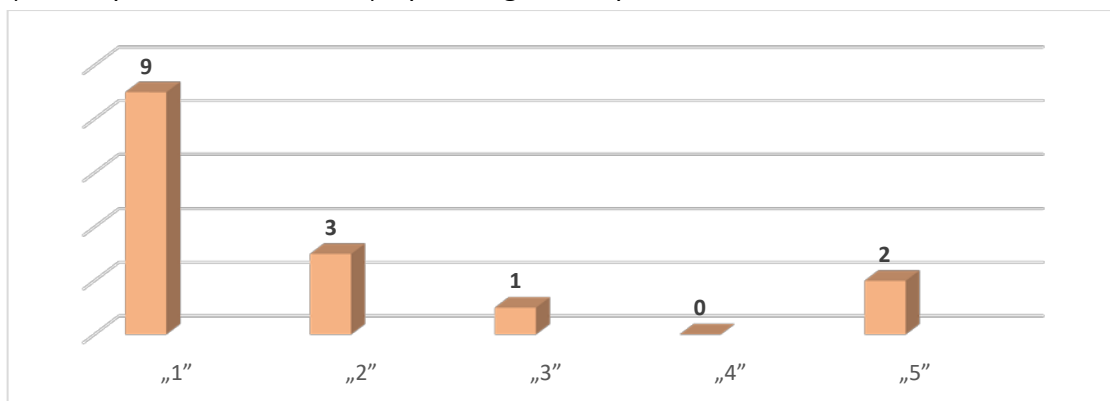


Figura nr.20 Aprecierea instruirilor la care au participat specialiștii (potrivit chestionarelor aplicate)

Psihologii au menționat un șir instruirii la care au participat ultimii ani, care nu sunt foarte multe, însă corespund nevoilor pentru specializarea pe domeniul asistenței copiilor victime ale violenței, exploatării și traficului. Printre instruirii sunt :

- „Managementul de caz în asistența copilului supus abuzului”;
- „Abuzul sexual în perioada pubertății”;
- „Tehnici de lucru cu familia copilului abuzat sexual”;
- „Asigurarea echilibrului emoțional pentru copiii care au experimentat trauma”;

- "Trauma și dezvoltarea rezilienței la copii".

La fel, au fost enumerate mai multe dificultăți în realizarea activității de asistență psihologică, pe deoparte legate de probleme cu care se confruntă specialiștii :

Dificultăți cu care se confruntă psihologii din cadrul DASPF și instituțiile subordonate acestora în asistența copiilor victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului	Probleme cu care se confruntă copilul victimă a abuzului pentru refacerea fizică, psihologică și reintegrarea socială
• Lipsa unităților de psiholog; • Insuficientă formare/pregătire a specialiștilor; • Lipsa metodologiilor de lucru; • Lipsa psihologilor cu specializări în domeniul studiat; • Lipsa serviciilor publice și prestatorilor de servicii private; • Lipsa condițiilor de muncă;	• Indiferența familiei privind necesitatea de asistență a copilului; • Discriminare, stigmatizare; • Părinți nu acceptă servicii de asistență psihologică; • Discriminare, stereotipuri și prejudecăți la nivel de comunitate; • Probleme legate de respectarea confidențialității cazului; • Absența culturii de a merge la psiholog în caz de necesitate;

Peste 80% din direcțiile ce au răspuns solicitării au menționat ca una din dificultăți ce obstrucționează realizarea deplină a dreptului la refacerea fizică și psihologică și reintegrarea socială a unui copil victimă a violenței, neglijării, exploatării sau traficului este lipsa unității de psiholog în cadrul DASPF și accesul limitat la servicii de asistență psihologică la nivel local (publice sau private).

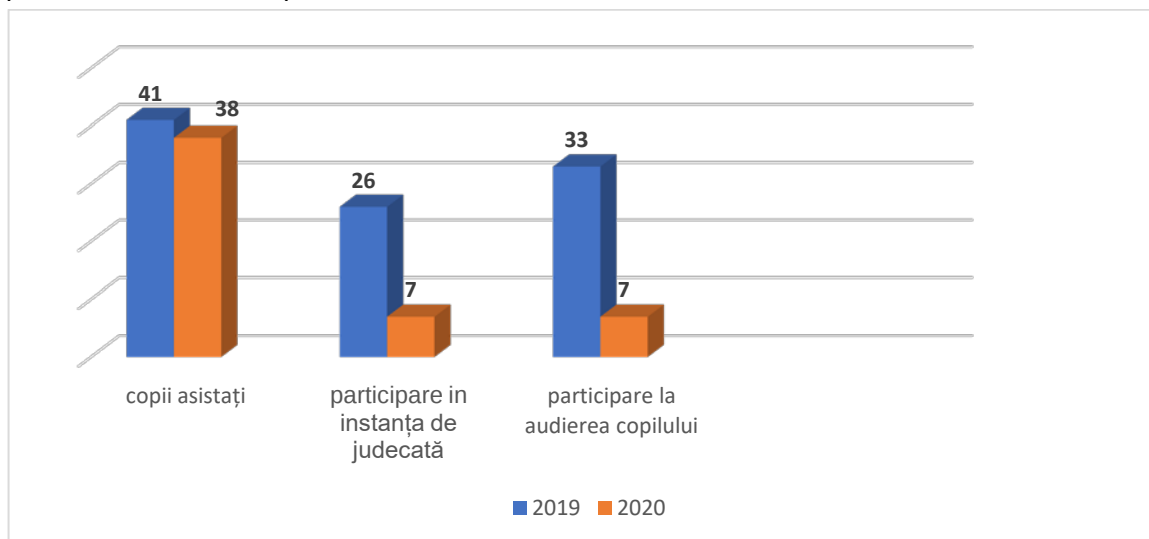
Imposibilitatea de a oferi date cu referire la cazurile în care a fost nevoie de implicarea psihologului, în mare parte se datorează lipsei unui instrument de evaluare a eficacității însăși a mecanismului de identificare, evaluare, referire, asistență și monitorizare a copiilor victime. Existența unor date cu referire la intervenția psihologului în cazurile copiilor victime ale violenței, exploatării și traficului ar putea argumenta necesitatea dezvoltării acestui serviciu în cadrul DASPF. Cu toate că studiile au demonstrat faptul că copii victime a violenței, exploatării și traficului au nevoie de asistență psihologică la toate etapele de examinare a cazului și în acest sens existența acestor servicii este argumentă, un instrument de evaluare a eficacității asistenței copiilor victime ar oferi date privind raportul psiholog la numărul de beneficiari, direcțiile de activitate, specificul cadrului de muncă, etc. Lipsa acestor informații nu va descrie problema existentă, iar în lipsa acesteia autoritățile nu vor fi interesate să deschidă astfel de servicii.

La nivel central Ministerul Muncii și Protecției Sociale cu suportul organizațiilor neguvernamentale ce promovează dreptul persoanelor la protecție de orice formă de violență a dezvoltat servicii specializate pentru copiii victime a violenței, exploatării și traficului. În acest

sens, în subordinea MMPS activează Centrul de asistență și protecție a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane care este o instituție publică de specializare înaltă, care oferă intervenție în cazuri de criză atât pentru persoanele identificate în calitate de victime ale traficului de ființe umane, cât și celor în situații de risc. Copiilor din grupul țintă (copii victime ale traficului de ființe umane, victime și potențiale victime ale violenței, neglijării și exploatării, victime ale abuzului sexual, copii repatriați) li se oferă servicii de îngrijire, educație, recuperare, (re)integrare, asistență medicală, socială și psihologică cu scopul asigurării condițiilor optime de dezvoltare armonioasă³⁷.

Instituția a devenit publică în anul 2008³⁸, iar în 2015 a creat un serviciu separat destinat copiilor victime ale traficului de ființe umane, totodată, prin Ordinul MMPS nr.201 din 25.10.2016 cu privire la modificarea Regulamentului de organizare și funcționare a Centrului de asistență și protecție a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane, beneficiarii ai serviciilor instituției pot fi copiii victime sau potențiale victime ale violenței, neglijării și exploatării. Referirea cazurilor în cadrul Centrului vine din partea instituțiilor de drept, organizațiilor neguvernamentale, organizațiilor internaționale, avocați, autorități tutelare, etc.

Centrul oferă servicii de asistență psihologică (sunt 3 unități de psiholog), la diferite etape, în special pentru depășirea stărilor de criză și urmărilor stresului post-traumatic. La fel, psihologii din cadrul Centrului participă la procesul de audiere a copilului victimă sau martor. Astfel, în anul 2020 de asistență psihologică au beneficiat 38 copii, iar specialiștii psihologi au participat la 7 audieri ale copiilor victime.³⁹



³⁷ Hotărârea de Guvern nr.1362 din 29.11.2006 privind aprobarea **Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a centrelor de asistență și protecție a victimelor traficului de ființe umane**, disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=23539&lang=ro

³⁸ HG nr.847 din 11.07.2008 cu privire la crearea Centrului de asistență și protecție a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane, disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=12105&lang=ro

³⁹ Raport de activitate a Centrului de asistență și protecție a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane pentru anii 2019 și 2020, disponibil: <https://www.cap.md/raport-de-activitate-2020/>

*Figura nr.21 Numărul cazurilor în care a fost acordată asistență psihologică în cadrul
Centrului de asistență și protecție a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe
umane*

Un serviciu specializat mai nou este Centrul regional de asistență integrată a copiilor victime/martori ai infracțiunilor⁴⁰ (după modelul Barnahus)⁴¹. Centrul este o instituție publică socială cu specializare înaltă, fără componentă rezidențială, care oferă beneficiarilor servicii de asistență specializată la nivel regional. În acest sens, urmează a fi create trei Centre regionale de asistență integrată pentru copiii victime/martori ai infracțiunilor în municipiile Bălți, Chișinău și Cahul, astfel, încât să fie asigurat accesul tuturor copiilor potențiali beneficiari la acest tip de servicii.

Beneficiari ai Centrului sunt copiii victime/martori ai infracțiunilor cu caracter sexual, privind traficul de copii sau violența în familie, contra vieții și/sau sănătății, precum și în alte cazuri în care interesele justiției sau ale copilului o cer, care au sau pot avea impact grav asupra integrității fizice și/sau psihice ai acestora. La fel, beneficiari pot fi și copiii victime/martori ai contravenției de violență în familie sau celei care atentează la viața și sănătatea copilului, atunci când interesele copiilor o cer.

Instituția va oferi mai multe tipuri de servicii, printre care evaluarea psihologică și asistență psihologică în criză ca și serviciu de asistență specializată complementară. Pentru ambele servicii au fost elaborate standarde minime de calitate, în care sunt stipulate rezultatele scontate și indicatorii de realizare.

Primul Centru regional amplasat în orașul Bălți este reparat și amenajat cu ajutorul partenerilor de dezvoltare prin A.O. Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii, cu suportul World Childhood Foundation și urmează a fi dat în exploatare în timpul apropiat.

2.3. Serviciile de asistență psihologică oferite de instituțiile medicale

Pentru asigurarea serviciilor de asistență psihologică, autoritățile tutelare colaborează cu instituțiile medico-sanitare, ce oferă astfel de servicii. În acest sens, oferă asistență psihologică copiilor Centrele de Sănătate Prietenoase Tinerilor și Centrele de Sănătate Mintală (CSPT)⁴².

⁴⁰ HG nr708 din 27.12.2019 pentru aprobarea Regulamentului cadru cu privire la organizarea și funcționarea Centrul regional de asistență integrată a copiilor victime/martori ai infracțiunilor, disponibil:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119740&lang=ro

⁴¹ Dezvoltat în Islanda în 1998, Barnahus este recunoscut în prezent drept unul dintre modelele principale din Europa pentru un răspuns coordonat, prietenos copilului, multidisciplinar și inter-instituțional pentru copiii victime și martorii abuzului. Modelul oferă o abordare de tip „ghișeu unic” într-un spațiu prietenos copilului, coordonând în paralel investigația penală și cea vizând bunăstarea copilului, în cazurile de abuzuri asupra copiilor și oferind toate serviciile de suport într-un cadru unic „sub același acoperiș”. În primul său raport de implementare, Comitetul Lanzarote a recunoscut modelul Barnahus ca exemplu de practică promițătoare.

⁴² Ordinul Ministerului Sănătății nr.868 din 31.07.2013 privind organizarea activității Centrelor de Sănătate Prietenoase Tinerilor, disponibil: https://msmps.gov.md/sites/default/files/legislatie/868_din_31.07.2013-_privind_organizarea_activitatii_cspt.pdf

Centrele de sănătate prietenoase tinerilor, sunt subdiviziuni funcționale a instituțiilor medico-sanitare publice/private, care urmăresc beneficiul public și acționează în interesul prioritar al sănătății și dezvoltării adolescenților și tinerilor la nivel de comunitate, în colaborare eficientă cu serviciile desconcentrate în teritoriul de deservire, autoritățile publice locale, în baza abordării holistice a personalității adolescentului și tânărului și a problemelor lor, atât de pe poziții medicale, cât și psiho-sociale. La momentul actual în țară există 41 centre de sănătate prietenoase tinerilor, care răspund solicitărilor autorității tutelare teritoriale în vederea asigurării serviciilor de asistență psihologică. În conformitate cu Ordinul Ministerului Sănătății nr.868 din 31.07.2013 privind organizarea activității Centrelor de Sănătate Prietenoase Tinerilor, serviciile oferite în cadrul centrelor au standarde și norme clare de organizare și funcționare ce descriu normative de timp pentru activitatea specialiștilor (normativele de timp pentru specialistul psiholog 587 consultări/consilieri individuale și 660 ore dedicate activităților instructiv —metodice), instrucțiuni privind monitorizarea calității serviciilor, indicatori de calitate a serviciilor, norme minime de dotare și echipament, etc.

Serviciile de asistență psihologică constituie acordarea suportului psihologic în soluționarea diferitor problemelor psiho-emoționale ale adolescenților și tinerilor și suportul psihologic pentru autocunoaștere și luarea deciziilor.

Cel mai des asistența psihologică se realizează prin intermediul:

- consilierilor individuale referitor la problemele de sănătate mintală, sexualitate și relațiile sexuale în adolescență, probleme ce țin de comunicare inter-personală, dereglări emoționale, auto-apreciere, devieri de comportament, diferite tipuri de adicții etc,
- evaluări psihologice referitor la diagnosticarea nivelului de dezvoltare a proceselor psihice și inteligenței, trăsăturilor de personalitate, orientării profesionale, relațiilor inter-personale, inclusiv și celor familiale etc.

Beneficiarii Centrelor sunt adolescenții cu vârsta între 10-21 ani, copiii aflați în situație de stradă sau tineri ramași fără supravegherea părintească, persoane ce practică sexul comercial, tinerii consumatori de droguri, adolescenții din familii vulnerabile și în situații de risc. Practic toate probleme ce sunt asistate de serviciile CSPT sunt de fapt consecințe a situațiilor de abuz, exploatare și trafic în copilărie, servicii la fel de necesare ca și cele de prevenție, identificare, sesizare și intervenție.

În discuțiile cu șeful Centrului de Sănătate Prietenos Tinerilor „Amigos” mun. Chișinău, sectorul Buiucani cei mai mulți tineri ce sunt asistați de psiholog au fost supuși abuzului emoțional (psihologic) și violenței fizice. În cadrul Centrului nu au fost realizate Rapoarte de evaluare psihologică (conform pct. 22 GH nr.270 din 08.04.2013). La fel, au fost menționate instruirii pentru psihologii din cadrul Centrului privind „Răspunsul sistemului medical la cazurile de abuz sexual” (instruire organizată de MMPS și CNPAC) și „Prevenirea bullying-ului” (Terre des Homme).

Din datele oferite de către reprezentanții CSPT „Vita Longa”, pe parcursul anului 2021, din 147 beneficiari în evidența psihologului 11% au fost copii victime a violenței fizice, 9% victime a violenței psihologice, 7% victime a violenței sexuale, 4% victime a neglijării și 1 copil victimă a traficului. Din cazurile asistate 70% au fost referite de inspectoratul de poliție, procuratură și

instanța de judecată, iar 23% de către autoritatea tutelară teritorială. La fel, de către psihologi au fost elaborate 5 Rapoarte de evaluare psihologică (conform punct. 22 GH nr.270 din 08.04.2013). Specialiștii au menționat câteva instruiri cu referire la asistența copiilor victime a violenței, exploatării și traficului: Aplicarea Programului „12 Plus” (CNPAC), „Gestionarea situațiilor de bullying” (Terre des Homme), „Copilul expus situațiilor de abuz (Golovei Servicii).

La fel ca și specialiștii din domeniul asistenței sociale și cei din învățământ psihologii au menționat dificultățile pe care le au pentru realizarea serviciilor de calitate, printre care: lipsa instrumentelor de evaluare psihologică, reticența părinților privind necesitatea asistenței psihologice, întoarcerea copilului în același mediu, fluctuația specialiștilor, etc.

2.4. Servicii de asistență psihologică în instituțiile de drept

Instituțiile de ordine publică

Pentru îndeplinirea sarcinilor care îi revin, inclusiv în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului, poliția cooperează cu autorități ale administrației publice centrale și locale, cu societatea civilă și cu organismele internaționale.

Desigur rolul reprezentanților instituțiilor de ordine publică în cazurile de violență, exploatare și trafic asupra copiilor nu este doar de sesizare, polițistul fiind membru al echipei multidisciplinare va participa la toate etapele de asistare a copilului, totodată, fiind implicat și în investigarea cazurilor în care sunt copii victime ale infracțiunilor. Astfel, pe parcursul anului 2020 angajații poliției au expediat către autoritățile tutelare 4169 fișe de sesizare a cazului suspect de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului și au pornit peste 509 de cauze penale în care 558 de copii au fost victime ale infracțiunilor.

În instrumentarea și investigarea cazurilor în care copilul este victimă/martor al infracțiunilor cu caracter sexual, privind traficul de copii sau violența în familie, potrivit prevederilor art.110¹ CCP, polițiștii sunt asistați de interviuatori, psihologi, ce urmează să faciliteze comunicarea și să prevină revictimizarea victimei. La această etapă probabil apare nevoia de a accesa serviciile specialiștilor calificați, cu instruiri specializate, care ar putea fi implicați rapid în examinarea cauzelor.

La investigarea cazurilor în care sunt implicați copii victime ale violenței, neglijării, exploatării sau traficului, organul de urmărire penală cooperează cu organizațiile neguvernamentale precum Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii și Centrul Internațional „La Strada”, structurile teritoriale de asistență socială și protecție a familiei, instituțiile de învățământ, cât și cu interviuatori instruiți nemijlocit pentru participarea la audieri în această calitate.

În cadrul subdiviziunilor Ministerului Afacerilor Interne există serviciul psihologic, însă asistența psihologică are drept obiectiv acordarea suportului psihologic persoanelor angajate în instituțiile de ordine publică⁴³. Totuși, există situații în care serviciile psihologice din cadrul

⁴³ Ordinul MAI nr.178 din 16.06.2014 privind aprobarea Regulamentului cu privire la activitatea de psihologie, disponibil: https://politia.md/sites/default/files/ord._mai_nr.178_din_16.0.pdf

Inspectoratelor de poliție acordă asistență copiilor victime ale violenței în familie. Date oferite în Raportul cu privire la violența în familie și violența față de femei pentru anul 2020, menționează sesizările poliției către autoritățile tutelare în 137 cazuri privind copii victime a violenței în familie, dintre care 101 referite către serviciile psihologice din cadrul Inspectoratelor de poliție pentru acordarea consilierii psihologice primare victimelor aflate în stare de criză⁴⁴, iar pentru perioada de nouă luni ale anului 2021 din 192 cazuri sesizate către autoritățile tutelare privind copii victime a violenței în familie, 35 cazuri referite către serviciile psihologice din cadrul Inspectoratelor de poliție pentru acordarea consilierii psihologice primare victimelor aflate în stare de criză⁴⁵.

La fel, în subordinea Ministerului Afacerilor Interne nu există servicii de reabilitare a copiilor victime a violenței, neglijării, exploatării și traficului. În acest sens, organul de urmărire penală pe toate cazurile examinate în care sunt copii victime a violenței, exploatării și traficului, îi referă către centrele specializate pentru a fi evaluate psihologic, în cadrul cărora beneficiază de asistență psihologică necesară, de ajutor pentru refacerea fizică, cât și de reintegrare socială.

Servicii de asistență psihologică în sistemul penitenciar

Convenția ONU cu privire la drepturile copilului impune statului, prin prevederile din articolul 40, să întreprindă toate măsurile necesare ca să acorde o protecție corespunzătoare copiilor care sunt referiți către sistemul de justiție național.

În acest sens, în sistemul penitenciar din Republica Moldova, se dețin 61 copii⁴⁶, cu vârste cuprinse între 14 – 18 ani și 8 copii cu vârsta de până la 3 ani alături de mamele care își execută pedeapsa cu privire de libertate⁴⁷.

Copiii constituie unul dintre cele mai vulnerabile grupuri de deținuți, datorită vârstei, gradului de maturitate și efectelor dăunătoare pe termen lung ale încarcerării asupra bunăstării și dezvoltării lor. Asigurarea serviciilor de asistență psihologică pentru copii în detenție este stipulată în actele internaționale și prevede ca tinerii cazați în instituții de detenție să primească ajutor, protecție și asistență pe plan social, educativ, profesional, psihologic, medical și fizic – care le poate fi necesară în funcție de vârstă, sex, personalitate și în interesul dezvoltării lor armonioase.⁴⁸

Potrivit Raportului privind respectarea drepturilor copilului în Republica Moldova în anul 2019, realizat de Avocatul Poporului pentru copil, penitenciarele în care se dețin minori reprezintă un risc pentru viața și sănătatea copiilor, deoarece sistemul penitenciar național nu corespunde prevederilor internaționale în domeniul protecției copilului. Detenția agravează

⁴⁴ <https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2021/04/Raport-2020-privind-violen%C8%9Ba-%C3%AEn-familie-%C8%99i-fa%C8%9B%C4%83-de-femei.pdf>

⁴⁵ https://politia.md/sites/default/files/privind_starea_infractionalitatii_ce_atenteaza_la_viata_si_sanatatea_persoanei_si_celor_comise_in_sfera_relatiilor_familiale_pe_parcursul_a_ix_luni_ale_anului_2021.pdf

⁴⁶ <https://drive.google.com/file/d/11pv4pSo9OMqNWXlusH7z44HDYrJUWwUi/view>

⁴⁷ <https://drive.google.com/file/d/1zuBbV3TEARTkZPHBsU9zVgE2aTlrk3er/view>

⁴⁸ Detenția preventivă. Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing);

vulnerabilitatea copiilor expunându-l mai multor forme și situații de risc, cum ar fi discriminarea, violența, condițiile de viață precară⁴⁹.

Serviciul psihologic în sistemul penitenciar național a fost creat în anul 1994, odată cu aderarea Republicii Moldova la documentele internaționale privind Standardele minime de detenție. În încercarea de a dezvolta și reforma sistemul, modul de organizare a serviciului psihologic a suferit schimbări esențiale. La momentul actual, în instituțiile penitenciare există 36 unități pentru specialiștii psihologi, care fac parte din Secția reintegrare socială responsabilă de asigurarea activităților educative, de asistență psihologică și socială pentru deținuți și se subordonează metodologic Direcției reintegrare socială ANP. În anul 2012, instituțiile penitenciare în care se dețin copii au fost completate cu câte o funcție de specialist psiholog pentru minori (acțiune prevăzută în Strategia de reformare a justiției pentru anii 2011-2016), funcție ce, actualmente, asigură asistența psihologică tuturor categoriilor de deținuți.

Nr. d/o	Instituția Penitenciară	Funcții	
		Nr. de funcții	Angajați activi
1.	Penitenciarul nr.5-Cahul	2 funcții	2
2.	Penitenciarul nr.7-Rusca	2 funcții	2
3.	Penitenciarul nr.10-Goian	2 funcții	2
4.	Penitenciarul nr.11-Bălți	2 funcții	2
5.	Penitenciarul nr.13-Chișinău	3 funcții	2
6.	Penitenciarul nr.16-Pruncul	1 funcție	1
7.	Penitenciarul nr.17-Rezina	2 funcții	2

Tabel nr.22 Funcțiile specialiștilor psihologi în instituțiile penitenciare care dețin minori

Palierul asistenței psihologice destinate minorilor vizează, în principal:

- reducerea vulnerabilităților identificate în urma evaluării de specialitate;
- ieșirea din situația de criză;
- reducerea convingerilor disfuncționale;
- dezvoltarea capacității de adaptare la mediu;
- dezvoltarea abilităților de viață independentă⁵⁰.

Activitățile palierului asistenței psihologice sunt: consilierea psihologică, psihoterapia, activitățile semistructurate, precum și programele de grup⁵¹.

Cu regret, reprezentanții Administrației Naționale a Penitenciarelor au oferit segmentat date cu referire la numărul cazurilor de violență asupra copiilor în perioada 2016-2021, iar rapoartele anuale nu descriu situația minorilor în detenție. Chiar dacă există un sistem de evaluare și raportare a activității psihologice desfășurate cu deținuții minori, nu există date despre numărul copiilor asistați în situații de abuz.

⁴⁹ http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2020/08/Raport_anual_copii_2020-coperta-20.08.2020.pdf

⁵⁰ Ordin DIP nr.34 din 31.01.2019 cu privire la aprobarea metodologiilor privind Planul individual de resocializare a condamnatului adult și Planul individual de resocializare a condamnatului minor;

⁵¹ Ordinul DIP nr.154 din iunie 2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind condițiile de organizare și desfășurare a activităților educative, de asistență psihologică și socială în penitenciare;

Datele oferite de către specialiștii psihologi din penitenciarele unde se dețin minori indică faptul că în evidența psihologului pe perioada 2016-2021 au fost 24 copii victime a violenței fizice și 4 copii victime a violenței sexuale (nu cunoaștem cifra totală a copiilor victime a abuzului pentru a evalua dacă toți au primit asistență psihologică).

În încercarea de a evalua condițiile de muncă și suportul metodologic, specialiștii psihologi ce acordă asistență copiilor în detenție, au apreciat câțiva itemi cu referire la spațiul în care activează, existența metodologiilor și posibilitățile de instruire pe care le au. Aceștia au oferit un punctaj de la 1 la 5, unde 1 denota lipsa acestor condiții, iar 5 exprimă condiții foarte bune.

Astfel, cu punctajul 3,1 au fost apreciate condițiile tehnice, cum sunt existența unui birou dotat ce oferă posibilitatea de a realiza servicii de asistență psihologică. Punctajul este diferit de la o instituție la alta. Totuși, trebuie să menționăm că în penitenciarul pentru minori Goian acestea sunt apreciate cu punctaj maxim. Cel mai mic punctaj este oferit de Penitenciarul nr.13 Chișinău, unde atât condițiile de detenție, cât și cele de muncă a angajaților pot fi apreciate negativ.

La fel, specialiștii sunt mulțumiți de baza metodologică, apreciind cu 3,8 existența instrucțiunilor, metodologiilor de lucru, regulamentelor și actelor ce reglementează serviciul. Practic toți specialiștii consideră baza normativă și metodologică completă și explicită, chiar dacă în interviul realizat au menționat că nu au elaborate instrucțiuni ce ar descrie proceduri de lucru în cazul asistenței copiilor victime a abuzului.

Cu un punctaj mediu de 3 a fost apreciată existența materialelor de lucru/testelor/programelor pentru realizarea activităților de asistență psihologică, numărul specialiștilor mulțumiți fiind mai mare. Din nou punctajul diferă în dependență de instituții, Penitenciarul pentru minori Goian oferind punctaj maxim acestui item, iar specialiștii Penitenciarului nr.13 au apreciat cu un punctaj minim.

Chiar dacă au fost numite câteva instruirii la care au participat specialiștii în ultimii ani, aceștia nu sunt mulțumiți de numărul de instruirii, 67% din ei au menționat că nu au participat la nici o instruire pe acest domeniu. Punctajul mediu pentru aprecierea cursurilor de instruire sau perfecționare pe domeniu asistenței psihologice a copilului victima a abuzului este de „2,1”.

Reprezentanții ANP au menționat faptul că sunt în proces de modificare a unei Instrucțiuni ce descrie activitățile de asistență psihologică a deținuților ce fac parte din grupul de risc, care va fi completată cu o secțiune privind asistența psihologică a copiilor victime a violenței.

2.5 Asistența psihologică a copiilor victime a violenței, neglijării, exploatării și traficului în sectorul neguvernamental

Exemplu de cele bune practici în vederea asistenței psihologice ale copiilor victime a abuzului, exploatării și traficului îl poate oferi Centru Național de Prevenire a Abuzului față de Copii (CNPAC), care activează de peste 20 ani și contribuie la diminuarea incidenței și a

consecințelor violenței față de copii prin activități de prevenire, pledoarie, dezvoltare de capacități și servicii specializate.

CNPAC a devenit un centru de resurse pentru instituțiile publice ce oferă asistență copiilor victime a violenței, neglijării, exploatării și traficului, cu suportul căruia au fost dezvoltate metodologii, instrucțiuni, cadru normativ în acest domeniu⁵². Cu suportul CNPAC a fost aprobat Mecanismul intersectorial de cooperare privind identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime a violenței, neglijării, exploatării și traficului. Instituția a contribuit la consolidarea capacității profesioniștilor (psihologi, medici, polițiști, asistenți sociali, procurori, etc), prin instruirii, supervizări și suport metodologic. La fel, CNPAC a realizat campanii de sensibilizare privind recunoașterea cazurilor de abuz față de copii și necesitatea raportării acestora, promovarea educației fără violență față de copii, acțiuni de prevenire a abuzului față de copii și asigurarea condițiilor speciale de implicare a copiilor victime și martori a infracțiunilor în procedurile penale. În anul 2019 cu suportul CNPAC a fost promovat cadrul normativ pentru crearea Centrelor regionale de asistență integrată a copiilor victime și martori ai infracțiunilor.

Afară de proiectele implementate CNPAC acordă asistență directă copiilor victime ale abuzului prin intermediul Centrului de asistență psiho-socială a copilului și familiei „Amicul”. Conform raportului organizației, pentru anul 2019 de asistență au beneficiat 520 de copii, 59% din copiii asistați în cadrul instituției fiind copii abuzați sexual, 21% abuzați fizic, 17% violență psihologică și 3% neglijare. Peste 300 de copii au primit asistență psihosocială prin ședințe de consiliere și psihoterapie, suport psihologic în criză, elaborarea Rapoartelor de evaluare psihologică.

La moment, CNPAC este unica organizație specializată ce oferă servicii de asistență psihologică de calitate copiilor victime a abuzului, neglijării și exploatării, fiind un model de bune practici în acest domeniu.

Centrul „La Strada”

La Strada”- Moldova își desfășoară activitatea în baza Protocolului privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special a femeilor și copiilor, adițional Convenției ONU împotriva criminalității transnaționale organizate. Misiunea și obiectivele Centrului sunt orientate spre contracararea fenomenului traficului de ființe umane în Republica Moldova prin acțiuni de prevenire, asistență și lobby⁵³. Apărut încă în anul 2001, Centrul a devenit o instituție cheie în elaborarea și implementarea politicilor de prevenire și combatere a fenomenului traficului de ființe umane, oferind suport profesioniștilor la toate nivelele în vederea consolidării capacității instituțiilor ce asigură asistența victimelor traficului de ființe umane și victime ale abuzului sexual. În cadrul centrului există Echipa de Asistență a Copilului ce oferă asistență juridică și psihologică copiilor victime și martori ai abuzului și exploatării

⁵² <https://www.cnpac.md/ro/>

⁵³ http://lastrada.md/pic/uploaded/55_questions.pdf

sexuale. În zece ani de la crearea acestui serviciu de asistență psihologică au beneficiat peste 600 de copii.⁵⁴

⁵⁴ http://lastrada.md/pic/uploaded/EAC%20Factsheet%20semestrul%201_%202021.pdf

CAPITOLUL III

Concluzii și Recomandări

3.1. Concluzii

Evaluarea serviciilor de asistență psihologică pentru copiii victime a violenței, neglijării, exploatării și traficului, a implicat atât analiza actelor normative, metodologiilor și acțiunilor realizate de actorii instituționali, precum și aprecierea acestor servicii de către respondenții ce au participat la această evaluare, astfel concluziile și recomandările ce urmează sunt produsul tuturor celor ce au fost implicați în realizarea raportului.

1) Instituțiile guvernamentale depun eforturi pentru a oferi servicii de asistență psihologică de calitate tuturor grupurilor vulnerabile, în special copiilor victime ale violenței, exploatării și traficului.

2) Chiar dacă legislația, politicile, studiile în domeniu indică oferirea serviciilor de consiliere și asistență psihologică specializată pentru copiii victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, prestarea lor este fragmentată. Serviciile psihologice nu sunt distribuite în mod egal la nivel național și multe dintre acestea depind mai degrabă din susținerea donatorilor și/sau de autoritățile locale și respectiv de bugetele locale, și practic nu se bazează pe evaluarea necesităților.

3) Nu există o bază normativă cu referire la activitatea psihologului și activităților acestuia, iar încercările eșuate de a adopta o Lege cu privire la exercitarea profesiei de psiholog influențează negativ asupra oferirii unor servicii de calitate.

4) Numărul specialiștilor psihologi nu este suficient practic în toate instituțiile, fie ele din domeniul educație sau asistență socială (iar în unele lipsesc totalmente), cel mai mult această problemă se observă în localitățile rurale. Respondenții au evidențiat necesitatea unităților de psiholog în toate instituțiile de educație, precum și în cadrul Direcțiilor de asistență socială și protecție a familiei teritoriale.

5) Imposibilitatea de a oferi date cu referire la cazurile în care a fost nevoie de implicarea psihologului, în mare parte se datorează lipsei unor instrumente de evaluare a eficacității intervenției specialiștilor în procesul de identificare, evaluare, referire, asistență și monitorizare a copiilor victime. Existența unor date cu referire la intervenția psihologului în cazurile copiilor victime ale violenței, exploatării și traficului ar putea argumenta necesitatea dezvoltării acestui serviciu în cadrul DASPF.

6) Statul și-a asumat angajamentele și costurile pentru reabilitarea psihologică în cazul copiilor victime ale infracțiunii. Cu toate acestea, chiar dacă art.8 al Legii nr.137 din 29.07.2016 privind reabilitarea victimelor infracțiunilor, prevede faptul că consilierea psihologică, este asigurată de către psihologii din cadrul subdiviziunilor teritoriale de asistență socială, după 5 ani încă în majoritatea DASPF teritoriale nu există unitate de psiholog. Legea 137/2016 este actul normativ ce argumentează crearea acestui serviciu, iar autoritățile de toate nivelele trebuie să ofere resursele necesare (financiare, metodologice, etc) pentru dezvoltarea lui.

7) Imposibilitatea de a avea servicii specializate în toate localitățile (publice sau prestatori de servicii private), impune specializarea și/sau perfecționarea psihologilor ce sunt implicați în

intervenția cazurilor de violență, neglijare, exploatare și abuz asupra copilului, fie aceștia din instituții educaționale sau din domeniul de asistență socială, organe de drept, sau instituții medicale. Lipsa instruirilor suficiente în acest domeniu a fost menționată de toți respondenții.

8) Instituțiile superioare de învățământ ce pregătesc specialiști psihologi nu au cursuri separate privind asistența copiilor victime a violenței, neglijării, exploatării și traficului, însă toate universitățile au în Planul cadru de studiu cursuri privind evaluarea psihologică și consiliere psihologică atât la programele de licență cât și cele de master.

9) Salarizarea specialiștilor psihologi în cadrul instituțiilor de învățământ este nemotivantă, chiar dacă conform Codului educației psihologul este considerat cadru didactic, nivelul de salarizare este mai mic decât al unui profesor. Clasa de salarizare este 52 pentru psiholog și 56 pentru profesor, ceea ce face neechitabilă munca realizată de către psiholog, iar solicitările de intervenție printre care implicarea acestuia în identificarea și asistarea cazurilor de violență, neglijare, exploatare și trafic necesită eforturi suplimentare financiare pentru perfecționare profesională și îmbunătățirea bazei metodologice (mulți specialiști au menționat că merg la instruire pe cont propriu).

10) Dificultățile cu care se confruntă psihologii din instituțiile de învățământ și SAP în asistența copiilor victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului țin de: insuficientă formare/pregătire a specialiștilor; volumul exagerat de atribuții, timpul restricționat, număr mare de elevi pentru un psiholog; rolul psihologului școlar perceput incorect („statutul dubios”, „ imaginea psihologului rea”, „ psihologul poate orice”); lipsa ghidurilor practice, materialelor și literaturii de specialitate; lipsa condițiilor, echipamentului de lucru în multe cazuri; lipsa programelor de intervenție, standardelor de lucru; lipsa instrumentelor de evaluare (testelor); mecanismul defectuos de asigurare a confidențialității.

3.2. Recomandări

Urmare a celor studiate, au fost formulate un set de recomandări:

1) Elaborarea și adoptarea Legii cu privire la profesia de psiholog care va reglementa instituirea mecanismului de atestare/licențiere a activității de psiholog, evidența psihologilor, standarde de calitate, ceea ce va permite unificarea standardelor pentru furnizarea de servicii psihologice populației, asigurarea calității, precum și disponibilitatea de consiliere, psihoterapie și sprijin;

2) Facilitarea creării serviciilor specializate de asistență psihologică a copiilor în situații de risc/victimelor infracțiunilor, în dependență de nevoile copiilor și numărul beneficiarilor acestor servicii (*Ministerul Muncii și Protecției Sociale*);

3) Dezvoltarea unor module de instruire inițială și continuă privind asistența psihologică a copiilor victime sau potențiale victime a violenței, neglijării, exploatării și traficului ce va fi integrat în programele de instruire inițială și continuă a tuturor specialiștilor din instituțiile ce oferă servicii pentru copii (*Ministerul Educației și Cercetării*);

4) Revizuirea actelor ce descriu numărului de specialiști psihologi în instituțiile de educație, și identificarea numărului optim de specialiști în dependență de numărul de solicitări, nevoile copiilor și standardele de lucru (*Ministerul Educației și Cercetării*);

5) Revizuirea clasei de salarizare a psihologilor din instituțiile de învățământ și Serviciile de asistență psihopedagogică (*Ministerul Educației și Cercetării*);

6) Introducerea unității de psiholog în cadrul Direcțiilor de asistență socială și protecție a familiei (p.15 capitolul VII al Regulamentului cadru de organizare și funcționare a structurii teritoriale de asistență social) (*Ministerul Muncii și Protecției Sociale*);

7) Dezvoltarea unui instrument de evaluare și monitorizare a calității serviciilor psihologice acordate copiilor victime a violenței, neglijării, exploatării și traficului (*Ministerul Muncii și Protecției Sociale*);

8) Elaborarea unui Ghid metodologic pentru psihologi privind intervenția psihologică în cazul copiilor victime a violenței, neglijării, exploatării și traficului (*Ministerul Educației și Cercetării*);

9) Îmbunătățirea condițiilor de muncă a specialiștilor, oferirea instrumentelor de evaluare psihologică, metodologiilor, materialelor și literaturii de specialitate (*MEC, MS, MMPS, CRAP, APL, ANP*);

10) Identificarea posibilităților de implicare a serviciilor de asistență psihologică private în cazurile copiilor victime a violenței, neglijării, exploatării și traficului, și examinarea posibilității finanțării acestor serviciului de consiliere psihologică din bugetul de stat.

METODOLOGIA EVALUĂRII

Abordarea și organizarea serviciilor psihologice pentru copii în situații de risc devine un subiect actual la nivel național, fiind în interacțiune cu nevoile de ocrotire a dreptului oricărui copil la viață supraviețuire și dezvoltare, sănătate, precum și recuperare fizică și psihologică⁵⁵.

Raportul de față reprezintă o evaluare a gradului de funcționare a serviciilor de asistență psihologică pentru copiii victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului în instituțiile guvernamentale (de învățământ, organele de drept și cele de protecție socială), prin prisma cadrului legal, procedurilor și mecanismelor de lucru și condițiilor în care sunt realizate aceste servicii.

Reieșind din prevederile Hotărârii Guvernului nr.270 din 08.04.2014 ce descrie instrucțiunile privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, vom analiza reglementările cât și procesele ce descriu asistența psihologică a copiilor victime ale abuzului.

Obiectivele specifice:

- a) analiza cadrului legal național și internațional cu privire la acordarea serviciilor de asistență psihologică pentru copiii victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului în instituțiile guvernamentale;
- b) stabilirea și descrierea cadrului conceptual de organizare și funcționare a serviciului psihologic pentru copii;
- c) cartografierea serviciilor de asistență psihologică pentru copiii victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului în instituțiile guvernamentale;
- d) relevarea bunelor practici oferite de sectorul asociativ în vederea asistenței psihologice a copiilor victime a violenței, neglijării, exploatării și traficului;
- e) elaborarea unui set de recomandări în vederea îmbunătățirii cadrului normativ și instituțional de organizare și funcționare a serviciului psihologic;

Metodele de cercetare utilizate sunt:

- documentarea cu privire la problematica studiată din rapoartele oficiale, alte studii realizate, articole și publicații, precum și acte naționale și internaționale;
- aplicarea chestionarelor în vederea colectării datelor privind funcționarea serviciilor psihologice, adresate reprezentanților instituțiilor guvernamentale (minim 70 chestionare aplicate);
- realizarea interviurilor cu reprezentanții instituțiilor de învățământ, organelor de drept și cele de protecție socială la nivel central și local, precum și reprezentanți ai societății civile (atât pentru cei ce prestează servicii psihologice cât și beneficiarilor), ce vor oferi informații relevante domeniului supus cercetării, precum și pentru evidențierea îmbunătățirii serviciilor nominalizate.

În prima fază, va fi desfășurată analiza documentară a actelor legislative care reglementează serviciile de asistență psihologică, la nivel național și internațional (cu precădere

⁵⁵ art.39 al Convenției ONU pentru drepturile copilului

Convenția ONU pentru drepturile copilului), a ordinelor, hotărârilor interne ale ministerelor de resort și a altor surse relevante. În demersul investigational au fost supuse analizei studiile naționale desfășurate care au reflectat problema abuzului și exploatării sexuale a copilului, în vederea determinării amplitudinii fenomenului studiat.

În faza a doua a raportului a fost stabilit planul consultărilor cu un șir de instituții guvernamentale la nivel central: MECC, MMPS, ANP, CSM, CSPT și neguvernamentale: CNPAC, Centru de drept pentru femei, psihologi ce oferă servicii private, precum și instituții locale: APL, instituții de învățământ, inspectorate de poliție, etc. Prin realizarea interviurilor urmează să determinăm aspectele cheie ale domeniului supus cercetării și nevoile sistemului pentru îmbunătățirea serviciilor în domeniul protecției copilului împotriva violenței, neglijării, exploatării și traficului.

În faza a treia rezultatele studiului vor fi supuse dezbaterilor în vederea acumulării de sugestii din partea instituțiilor relevante, iar ulterior în vederea validării și aprobării raportului final.

	Definiții	Legislație	Instituții implicate
Copil victima violentei	Forme de rele tratamente aplicate de către părinți/reprezentanții legali/persoana în grija căreia se află copilul sau de către orice altă persoană, care produc vătămare actuală sau potențială asupra sănătății acestuia și îi pun în pericol viața, dezvoltarea, demnitatea sau moralitatea.	- Legea nr. 45-XVI din 1 martie 2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie; - Legea nr. 140 din 14-06-2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc; - Hotărârea Guvernului nr. 270 din 08-04-2014 ce descrie instrucțiunile privind mecanismul intersectorial	MECC (ÎI, CRAP, SAP) MAI MSMPS APL PG MJ
Copil victima a neglijării	"Omisiunea sau ignorarea voluntară sau involuntară a responsabilităților privind creșterea și educarea copilului, fapt care pune în pericol dezvoltarea lui fizică, mintală, spirituală, morală sau socială, integritatea lui corporală, sănătatea lui fizică sau psihică." "Incapacitate cronică a părintelui / îngrijitorului de a-i satisface copilului nevoile de bază, precum nevoia de hrană, îmbrăcăminte, adăpost,	- Legea nr. 140 din 14-06-2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc; - Hotărârea Guvernului nr. 270 din 08-04-2014 ce descrie instrucțiunile privind mecanismul intersectorial	MSMPS MECC APL

	îngrijire medicală, oportunități educaționale, protecție și supraveghere.”		
Copil victimă a exploatării și traficului	Recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unui copil în scop de exploatare, chiar dacă aceste acțiuni nu se realizează cu aplicarea vreunui din mijloacele de constrângere, prin răpire, fraudă, înșelăciune, abuz de putere sau situație de vulnerabilitate, ori prin darea sau primirea de bani ori de beneficii de orice gen pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane, în scopul exploatării acesteia	Hotărîrea Guvernului nr. 270 din 08-04-2014 ce descrie instrucțiunile privind mecanismul intersectorial	MAI PG MECC MSMPS

**CAZURI SUSPECTE DE VIOLENȚĂ SESIZATE DE SPECIALIȘTII
DIN DOMENIUL EDUCAȚIEI 2016-2021**

	2016	2017	2018	2019	2020
Violență fizică	5498	4666	4387	4529	2775
Violență emoțională	2523	2417	2514	2562	1937
Neglijare	2478	2502	2251	2669	2157
Violență sexuală	52	41	57	43	27
Exploatare prin muncă	231	120	108	105	57

Sursa: Ministerul Educației și Cercetării. Rapoarte statistice despre prevenirea violenței⁵⁶

**MANAGEMENTUL CAZURILOR DE VIOLENȚĂ, NEGLIJARE,
EXPLOATARE ȘI TRAFIC ÎN SISTEMUL DE EDUCAȚIE**

	2016	2017	2018	2019	2020
Cazuri examinate în instituția de învățământ	9129	8149	7758	8220	5957
Cazuri referite	1656	1755	1559	1688	993

Sursa: Ministerul Educației și Cercetării. Rapoarte statistice despre prevenirea violenței⁵⁷

⁵⁶ Disponibil: <https://mec.gov.md/ro/content/prevenirea-si-combaterea-violentei>

⁵⁷ Disponibil: <https://mec.gov.md/ro/content/prevenirea-si-combaterea-violentei>

**NUMĂRUL COPIILOR VICTIME A VIOLENȚEI, NEGLIJĂRII, EXPLOATĂRII
ȘI TRAFICULUI ASISTAȚI DE CĂTRE PSIHLOGII SAP (2016-2021)**

Nr.	Raionul/ municipiul	Numărul copiilor victime a violenței, neglijării, exploatării și traficului asistați de către psihologii SAP					
		2016	2017	2018	2019	2020	2021
1.	Anenii Noi	6	13	17	15	19	21
2.	Bălți	34	32	25	27	23	18
3.	Basarabasca	3	34	13	9	4	7
4.	Briceni	0	0	0	1	0	2
5.	Cahul	37	34	22	9	25	22
6.	Călărași	7	12	18	10	9	15
7.	Cantemir	24	14	32	28	28	23
8.	Căușeni	3	8	15	20	8	9
9.	Chișinău	16	13	25	49	19	76
10.	Cimișlia	0	0	0	2	1	1
11.	Criuleni	2	5	12	8	7	5
12.	Dondușeni	15	3	6	6	9	5
13.	Drochia	8	14	11	19	7	6
14.	Dubăsari	11	18	3	10	2	2
15.	Edineț	5	7	4	5	4	19
16.	Fălești	5	7	5	4	8	3
17.	Florești	13	7	12	4	8	4
18.	Glodeni	12	15	21	10	14	13
19.	Hîncești	4	20	14	5	8	2
20.	Ialoveni	15	12	17		23	21
21.	Leova	3	2	4	6	9	13
22.	Nisporeni	4	2	9	8	11	5
23.	Ocnîța	1	1	5	7	3	3
24.	Orhei	2	13	4	5	2	4
25.	Rezina	7	6	9	8	7	5
26.	Rîșcani	7	3	6	4	13	12
27.	Sîngerei	17	13	14	16	13	22
28.	Șoldănești	8	2	3	6	5	3

29.	Soroca	4	6	4	3	7	3
30	Ștefan-Vodă	3	6	8	12	17	19
31.	Strășeni	9	13	18	15	6	9
32.	Taraclia	0	2	4	3	4	1
33.	Telenești	1	3	2	6	10	0
34.	Ungheni	12	18	17	18	9	14
35.	UTAG	0	0	0	3	5	5
	Total	296	345	375	356	345	388

Sursa: informație prezentată de către Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică.

**NUMĂRUL PSIHOLOGILOR SAP RAPORTAȚI LA UNITĂȚI SALARIALE
SI SPECIALIȘTI ANGAJAȚI DE FACTO**

Raion/municipiu	Număr psihologi SAP									
	Unități salariale					Număr psihologi SAP angajați de facto				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
Anenii Noi	2	2	2	2	2	1	2	3	2	2
Bălți	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	4	4	4	4	4
Basarabeasca	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Briceni	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Cahul	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	2	2	2	2	2
Călărași	1	1	1,5	1,5	1,5	1	1	2	2	2
Cantemir	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1
Căușeni	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2
Chișinău	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1
Cimișlia	1	1	1	1	0,25	1	1	1	1	1
Criuleni	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Dondușeni	0,5	1	2	2	2	1	1	2	2	2
Drochia	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3
Dubăsari	2	2	1	1	1	2	2	2	1	1
Edineț	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Fălești	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	2	2	1	1	1
Florești	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Glodeni	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Hîncești	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Ialoveni	2	2	2	2	2	2	1	0	0	1
Leova	1	2	2	2	2	1	2	2	2	2
Nisporeni	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Ocnița	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Orhei	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Rezina	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Rîșcani	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Sîngerei	2	2	2	1	2	2	2	2	1	2
Șoldănești	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Soroca	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2
Ștefan-Vodă	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1
Strășeni	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2
Taraclia	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Telenești	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1	1	1	2	2
Ungheni	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
UTAG	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2
total	57,5	59	59,5	58,5	58,75	55	57	58	57	59

Sursa: informație prezentată de către Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică.

DATE CU PRIVIRE LA IMPLEMENTAREA HG NR.270/2014 ÎN ANUL 2020

Nr. d/o	Indicatori	Număr
	Numărul total al sesizărilor/autosesizărilor	6828
1.	Numărul total al SESIZĂRILOR înregistrate conform HG 270/2014	4840
	<i>dintre care parvenite din partea:</i>	
1.1 .	<i>instituțiilor educaționale</i>	677
1.2	<i>instituțiilor de ordine publică</i>	2628
1.3	<i>instituțiilor medico-sanitare</i>	318
1.4	<i>alte instituții</i>	1217
	<i>inclusiv:</i>	
	urban	2395
	rural	2445
	fete	2023
	băieți	2817
	0-2 ani	474

	3-6 ani	745
	7-17 ani	3621
2	Numărul sesizărilor confirmate din totalul celor înregistrate	3444
<i>Din numărul total al sesizărilor ÎNREGISTRATE au fost cu privire la:</i>		
3	Copii supuși violenței, total, inclusiv:	1574
4	<i>fizice</i>	658
5	<i>sexuale</i>	77
6	<i>psihologice</i>	709
7	<i>spirituale</i>	27
8	<i>economice</i>	103
9	Copii neglijăți	3250
10	Copii Exploatați prin muncă	12
	Copii victime ale traficului	1
12	Copil, prezumată victimă a traficului	3

Sursă: Ministerul Muncii și Protecției sociale. Date puse la dispoziție la solicitare.